

Ahol a büntetőjog is csődöt mond, avagy a hitelezők megkárosításának lehetőségei

Jelige: taktika

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	3
I. A CSŐDBÜNCSELEKMÉNY TÉNYÁLLÁSÁNAK ELEMZÉSE	6
1. A bűncselekmény jogi tárgya	6
2. A csődbűncselekmény elkövetési tárgya	7
3. A bűncselekmény elkövetési magatartásai	8
4. Az elkövetés ideje	11
5. A bűncselekmény eredménye	11
6. A csődbűncselekmény alanya	13
7. A bűnösség kérdésköre	19
8. A bűncselekmény minősített esetei	21
9. Objektív büntethetőségi feltétel	21
10. Elhatárolási kérdések	22
II. A CSŐDEGYEZSÉG ÉS BÜNTETŐJOGI RELEVÁNCIÁJA	29
1. A koncepcióváltásról röviden	29
2. Út az egyezés felé	29
3. A 2009 előtti szabályozás és a visszaélés lehetőségei	31
4. Csődegyezés és visszaélések 2009. szeptember 1-je után	34
5. Az adós további vagyonmentési lehetőségei	37
III. FELJELENTÉS ELMULASZTÁSA A FELSZÁMOLÁSI ELJÁRÁSBAN	40
BEFEJEZÉS	43
IRODALOMJEGYZÉK	44

BEVEZETÉS

A terhelt mint az egyik részvénytársaság önálló képviselőre jogosult elnök-vezérigazgatója pályázatot nyújtott be egy projekt támogatására a minisztériumhoz. A pályázat sikeres elnyerését követően a részvénytársaság a gazdasági tevékenysége során sorozatosan megszegte a számviteli törvény szabályait, így ezen üzleti évek vonatkozásában a cég vagyoni helyzetének áttekintését nagymértékben megnehezítette azáltal, hogy a számviteli törvényben rögzített valódiság elve többszörösen sérült. Ezen túlmenően a részvénytársaság csőd közeli helyzetbe került, az összes kötelezettsége pedig a 700 millió Ft-ot is meghaladta, ami miatt az egyik hitelező felszámolási eljárást kezdeményezett. Ezen anyagi helyzet ellenére a terhelt 10 millió Ft összegű kölcsönt nyújtott a kapcsolt vállalkozásként működő kft. részére, ezáltal ezt az összeget elvonta a cég vagyonából, noha a felszámolási eljárást kezdeményező cég 6 millió Ft-os nagyságrendű követelése rendezhető lett volna. Amennyiben terhelt nem vonja el a cég készpénzét, a hitelezői igények részben kielégítést nyerhettek volna, hiszen a felszámolási eljárást kezdeményező hitelező követelése 6.070.794 Ft volt, amely a 10 millió Ft-os kölcsönből kiegyenlíthető lett volna, ezáltal a likviditási gondok enyhítésére határidőt lehetett volna nyerni. A tényállás büntetőjogi megítélése egyszerű, ezen magatartásával terhelt a hitelezők kielégítését részben megghiúsította, és a fizetéseképtelenséggel fenyegető csődbűncselekmény törvényi tényállása megvalósult.¹

A fent vázolt elkövetési magatartás iskolapéldája a fizetéseképtelenségi helyzetben elkövetett csődbűncselekmény megvalósulásának, ám az életben számos olyan eset előfordul, aminek megítélése már korántsem ilyen egyszerű. Ezt szemlélteti a következő jogeset.

A terhelt munkát keresett az általa irányított vállalkozás számára. Ennek során Budapesten kapcsolatba került M. A.-val, aki egy másik budapesti Kft-t ajánlott neki üzleti partnerként. E cég képviselője egy szíriai állampolgár volt. M. A. közölte a terhelttel, hogy a kívánt munkákat meg fogja kapni a terhelt által működtetett győri Kft., de azért, hogy ez létrejöjjön, bizonyos összegeket előre ki kell a terheltnak fizetnie. A terhelt ezt követően 4 alkalommal, összesen 60 millió forintot adott át M. A.-nak Budapesten egy presszóban. Az átadott összegekről semmiféle bizonylat nem készült, azonban a terhelt és a szíriai állampolgár aláírt egy 2005. április 30. napi keltezéssel ellátott „Kölcsön Megállapodás” megnevezésű okiratot,

¹ Kaposvári Városi Bíróság 4.B. 456/2009/88. sz. ítélete

amely szerint az M. A. által ajánlott Kft. képviselője elismeri, hogy cége 60 millió forinttal tartozik a terhelt által üzemeltetett Kft-nek, a korábban létrejött átvételi elismervények alapján. Ilyen átvételi elismervények azonban a valóságban nem keletkeztek. A terhelt az M. A.-nak átadott összegeket minden alkalommal a cég házipénztárából vette fel. A terhelt azzal, hogy a cég vagyoni helyzetéhez képest rendkívül magas, a mérlegfőösszeg mintegy 45%-át kitevő összeget mindenfajta elismervény nélkül – és anélkül, hogy az átadott összeg további sorsával, tényleges rendeltetésével tisztában lett volna – átadott egy olyan személynek, aki a terhelt által nem ismert, külföldi személy által irányított cégtől származó megrendelések konkrétumot nélkülöző ígéretén kívül mást felmutatni nem tudott, olyan ésszerűtlen gazdasági tevékenységbe kezdett, amely a terhelt által üzemeltetett Kft. fizetéseképtelenségéhez vezetett, amit a bíróság a felszámolás elrendelésekor meg is állapított. Mindezek miatt terhelt a zárómérlegben szereplő, összesen 59.514.283.- forint pénzeszközzel a felszámoló felé elszámolni nem tudott. A terhelt az előzőekben részletezett magatartásával a vezetése alatt álló Kft. vagyonát az ésszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétesen ténylegesen csökkentette, ezzel a cég hitelezőinek kielégítését részben megghiúsította.²

A jogeseteken keresztül láthatjuk, a csődbűncselekmény törvényi tényállása az élet sokszínűségéhez igazodni képes, jól alkalmazható jogszabály. A szabályozás alapesetei végigkísérik az adós szándékos, társadalomra veszélyes magatartásait a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzettől egészen a fizetéseképtelenségi eljárás befejezéséig. A gyakorlati életben e büntetőjogilag értékelendő magatartások megítélése a legtöbb esetben egyszerű. Azonban annak ellenére, hogy a tényállás az időbeliséget a teljesség igényével átfogja, előfordulhat, hogy a büntetőjogi felelősségre vonás az adós „rátermettsége” vagy pusztán a szerencséje miatt nehézségekbe ütközik. E jelenség nem azt jelenti, hogy az ügyészek vagy a nyomozó hatóságok nem rátermettek, hanem azt, hogy a jogállami büntető eljárásjogi garanciák érvényesülése (esetünkben az in dubio pro reo alapelve) megkövetelik azoknak a jogilag releváns tényeknek a kétséget kizáró bizonyítását, amely ezekben az ügyekben sokszor szinte lehetetlen.

Kérdésként vetődhet fel, hogy miként lehet fellépni a csődvédelmet kérő adós vezető tisztségviselőjével szemben abban az esetben, ha a gazdasági társaság vagyonát úgy próbálja kimenteni, hogy elhatározza, hogy a kötendő csődegyezséget fogja megfelelő módszerekkel befolyásolni úgy, hogy abban szinte kizárólag az ő akarata érvényesüljön. Belátható, hogy

² Győri Városi Bíróság B.886/2008/15. sz. ítélete

amennyiben sikerrel jár, annak következménye az lesz, hogy a hitelezők érdeke nem tud érvényesülni. Ezáltal az adós gazdasági társaságban korábban megbízó hitelezők kielégítése oly mértékben kerül veszélybe vagy megghiúsulásra, hogy előfordulhat, hogy egy olyan (kényszer)egyezség fog rájuk vonatkozni, ami mindössze követeléseik 1%-át fogja megtéríteni és ezzel kénytelenek lesznek megelégedni, noha egyébként az adós helytállási lehetőségei ennél jóval nagyobbak lennének.

Utol *kell-e* érni az ilyen gazdasági manővereket a büntetőjog eszközeivel? Nyilvánvalóan igen, ugyanis e cselekmények a hitelezők érdekeit súlyosan sérthetik, az ilyen magatartást tanúsító személyek szándékosan törekednek a hitelezők kielégítésének részbeni vagy teljes megghiúsítására, ami megalapozza a büntetőjogi fellépést.

Ehhez kapcsolódóan azonnal felmerül viszont az a kérdés is, hogy utol *lehet-e* érni egyáltalán az ilyen gazdasági manővereket a büntetőjog eszközeivel?

Erre a kérdésre határozott választ adni már sokkal nehezebb. Abból érdemes kiindulni, hogy létezik egy olyan rátermett ügyvezetői réteg, akik képesek a gazdasági társaság vagyonát olyan ütemben és olyan csatornákon keresztül elvonni vagy kimenteni, aminek nyomon követése is nagy nehézségekbe ütközik, az elkövetői szándék bizonyítása az ügyletek többszörösen közvetett jellege miatt pedig szinte lehetetlen, ami nemcsak a büntetőjogi fellépés lehetőségét, de még a magánjogi felelősségre vonás esélyét is elhalványítja.

Dolgozatomat nemcsak a gyakorlatban felmerülő jogértelmezési problémák, dogmatikai kérdések elemzésének szentelem, hanem egy olyan esetkört is vizsgállok, aminek a büntetőjog eszközeivel való utolérése szinte lehetetlen: be kívánom mutatni a *csődegyezséggel elkövetett csődbűncselekmény* esetét.

I. A CSŐDBŰNCSELEKMÉNY TÉNYÁLLÁSÁNAK ELEMZÉSE

1. A bűncselekmény jogi tárgya

A csődbűncselekmény a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények között helyezkedik el. Valamennyi fordulata a *hitelezők érdekeinek védelmét* hivatott biztosítani.³ Piacgazdasági környezetben a hitelezők a gazdasági élet motorjai, az általuk kötött szerződések biztosítják partnereik számára az eredményes és hatékony gazdasági tevékenység megvalósítását. Éppen ezért a hitelező legfőbb érdeke a szerződéses jogviszonyból őt megillető jogokat tartalmazó ellenszolgáltatás maradéktalan teljesítése. Előfordulhat azonban, hogy az adós részéről e kötelezettség nem teljesíthető, mert időközben fizetéseképtelenségi helyzetbe került akár objektív (pl. globális vagy szektorális gazdasági válság), akár szubjektív okok (pl. rossz vállalati menedzsment) miatt. Ilyenkor a helyzet megoldásához a fizetéseképtelenségi jogi rezsim alkalmazása elengedhetetlen, aminek forrása a csődeljárásról, felszámolási eljárásról és a végelszámolásról szóló 1991.évi XLIX. törvény (Cstv.). E jogszabály egyben a csődbűncselekmény törvényi tényállásának háttérnormája is. Varga Zoltán szerint fontos annak a törvényszerűségnek a felismerése, hogy a büntetőjogi beavatkozás még soha nem oldotta meg a gazdasági életben fennálló zavarokat, ezért a büntetőjog ultima ratio jellegének szem előtt tartása kardinális jelentőségű e tényállás vonatkozásában is, a büntetőjogi felelősségre vonásra csak az adós bűnös magatartása esetén kerülhet sor.⁴ E tétel szem előtt tartása azért is fontos, mert belátható, hogy a csődeljárás illetve a felszámolási eljárás a piac működésének természetes velejárója, az egyes vállalkozások sikertelensége, fizetéseképtelenségi helyzetbe kerülése esetén a hitelezők követeléseinek védelme mellett az adósnak is biztosítani kell a megfelelő védelmet és a feltételeket a reorganizációs törekvéséhez vagy a jogutód nélküli megszűnéséhez. Van azonban egy pont (ami az adósnak a szándékos, a törvény céljával ellentétes magatartásához köthető), ahonnan viszont a hitelezők védelme érdekében a büntetőjogi beavatkozás elengedhetetlen. A 2012.évi C. törvény (Btk.) a 404. §-ában a csődbűncselekmény négy alapesetét szabályozza:

1. a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetben elkövetett csődbűncselekmény (vétkes gazdálkodás) [(1) bekezdés];

³Erdősy – Földvári – Tóth: Magyar büntetőjog. Különös rész. Osiris, Budapest, 2002. 399. o.

⁴Varga Zoltán: A csődbüntett. Magyar jog, 2000.(47.évf.), 7.sz., 387.o.

2. a fizetéseképtelenséget előidéző csődbűncselekmény (csalárd bukás) [(2) bekezdés a) pontja];
3. a fizetéseképtelenségi helyzetben elkövetett csődbűncselekmény (fedezetelvonó csődbűncselekmény) [(2) bekezdés b) pontja];
4. a hitelező jogtalan előnyben részesítésével elkövetett csődbűncselekmény (kielégítési sorrend megsértése) [(4) bekezdés].

Az első három alapeset a tényállás súlyosabb alakzatai, elkövetésük tényleges vagyonszétválással vagy annak látszatával jár, míg a negyedik alapeset azért enyhébb megítélésű, mert azon túlmenően, hogy nem jár vagyonszétválással, nem is sérti az összes hitelező érdekeit. A bűncselekmény alapesetei egymás mellett, vagy egymást követően is előfordulhatnak, azonban ezek mindig az egység körében értékelendők, halmazat vagy folytatóságosság megállapítására nem adnak alapot.⁵

2. A csődbűncselekmény elkövetési tárgya

Az elkövetési tárgya tartozás fedezetéül szolgáló vagyon. Annak pontos meghatározása, hogy mik tartoznak az adós vagyonába, a hitelezői érdekek védelme szempontjából garanciális jellegű. A vagyon fogalmát a Cstv. számviteli és tulajdoni szempontból közelíti meg. *Számviteli szempontból* vagyon mindaz, amit a számvitelről szóló törvény befektetett eszköznek, vagy forgóeszköznek minősít. A számvitelről szóló 2000.évi C. törvény (Számv. tv.) 23.§ (1) bekezdése értelmében a mérlegben eszközként kell kimutatni a vállalkozó rendelkezésére, használatára bocsátott, a vállalkozó működését szolgáló befektetett eszközöket és forgóeszközöket – a bérbevetett eszközök kivételével –függetlenül attól, hogy azok tulajdonjoga csak törvényben, szerződésben rögzített feltételek teljesítése után kerül a vállalkozóhoz, továbbá az aktív időbeli elhatárolásokat. A befektetett eszközök közé az immateriális javakat, tárgyi eszközöket és a befektetett pénzügyi eszközöket kell besorolni. A forgóeszköz csoportjában, a mérlegben a készleteket a vállalkozó tevékenységét nem tartósan szolgáló követeléseket, hitelviszonyt megtestesítő értékpapírokat, tulajdoni részesedést jelentő befektetéseket, pénzeszközöket kell besorolni[Számv. tv. 24.§(2) bekezdés, 28.§ (1) bekezdés].

Tulajdoni értelemben a csődeljárás és a felszámolási eljárás körébe tartozik a gazdálkodó

⁵Belovics– Molnár – Sinku: Büntetőjog II. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2012. 731. o.

szervezet minden vagyona, amellyel a csőd- vagy a felszámolási eljárás kezdő időpontjában rendelkezik, továbbá az a vagyon, amelyet ezt követően az eljárás tartama alatt szerez [Cstv. 4.§(1) bekezdés]. A hitelezői igények kielégítési alapjaként a gazdasági társaság ténylegesen meglévő vagyonát kell figyelembe venni függetlenül attól, hogy a társaság cégjegyzékébe milyen törzstőkét és milyen hatállyal jegyezték be [EBH2001.543.]. Fontos kiemelni, hogy az adós gazdálkodó szervezet vagyonaként kell figyelembe venni a leányvállalat vagyonát is, továbbá azt, hogyha az adott vagyontárgy a kezdő időpont előtt megkötött szerződés vagy egyoldalú jognyilatkozat alapján kikerül az adós vagyonából, a hitelezők kielégítésénél már nem jöhet számításba. Így például ha valaki opciós jogával él az eljárás kezdő időpontja előtt, akkor az ezzel érintett vagyontárgy kikerül az adós vagyonából. Amint láthatjuk, e szabály számos visszásságra adhat alapot, e jogügyletek jogszerűségének vizsgálata a felszámolási eljárásban a felszámolóbiztos, csődeljárásban pedig a vagyonfelügyelő felelőssége, azonban e jogügyletek fedezetelvonó, vagy színlelt szerződési minősége számos szempont vizsgálata alapján állapítható meg. A csődgondnokok (felszámoló, vagyonfelügyelő) e felelősségét a bűncselekmény alanyának elemzésénél fejtem ki.

3. A bűncselekmény elkövetési magatartásai

3.1. A vétkes gazdálkodás [(1) bekezdés], a csalárd bukás [(2) bekezdés a) pontja] és a fedezetelvonó csődbűncselekmény [(2) bekezdés b) pontja] esetén az elkövetési magatartások azonosak.

a) *Elrejtésről, eltitkolásról* akkor beszélhetünk, ha az adós szándékos magatartása folytán a vagyon a hitelező számára hozzáférhetetlenné válik. Közös jellemzőjük, hogy az érintett vagyontárgyak még megvannak, de a hitelezők számára hozzáférhetetlenek. Elrejtés folytán a vagyontárgy a nyilvántartásokból kikerül, míg eltitkolás esetén bele sem kerül.

A gyakorlatban sokszor előfordul, hogy az adósok a felszámolási eljárás során nem igazán törekednek a birtokon kívüli vagyontárgyak visszaállítására, a dologhasználat ellenértékének behajtására, egyéb követelés érvényesítésére, mert céljuk az, hogy az eljárás befejezéséig ne szerepeljenek a felszámolónak átadott mérlegben, leltárban és csak az eljárás befejezése után intézkednek az igény érvényesítése érdekében. E cselekményekről a hatóságok elsősorban a felszámolóbiztos intézkedése folytán szereznek tudomást, ugyanis ő köteles intézkedni az adós minden vagyontárgyának felkutatása iránt. Ennek során felhívja a hitelezőket, hogy minden általuk ismert vagyonelemről adjanak tájékoztatást. A vezető tisztségviselő

tájékoztatási kötelezettségéből kifolyólag a felszámolási eljárás kezdetétől 45 napon belül köteles átadni a vagyonleltárt, ami alapjául szolgál az adós vagyonelemeinek feltérképezésére. Ha a felszámolóbiztos észleli, hogy valamely vagyonelem nem szerepel a leltárban, köteles feljelentést tenni a Btk. 404/A. § értelmében.

A *megrongálása* dolog állagának olyan károsítása, amely folytán az értéke csökken. A *megsemmisítés* a dolog állagának megszüntetése, vagy olyan fokú károsítása, amelynek folytán az eredeti állapotába már nem állítható vissza. A *használatatlanná tétel* pedig a dolog állagának sérelme nélkül a rendeltetésszerű használatra időlegesen vagy véglegesen alkalmatlanná tétel.⁶ „A megrongálás korlátozza, a megsemmisítés véglegesen kizárja, a használatatlanná tétel pedig rendszerint csupán átmenetileg akadályozza az adott vagyontárgy rendeltetésszerű használhatóságát.”⁷

b) *Színlelt ügylet kötése* esetén a felek tényleges akarata eltér a szerződésben rögzítettektől, célja a hitelezői igények kielégítését szolgáló vagyon tulajdonjogának hitelezők előli leplezése. A Ptk. 207.§ (6) bekezdése [új Ptk. 6:92. § (2) bek.] alapján, a színlelt szerződés semmis; ha pedig az más szerződést leplez, a szerződést a leplezett szerződés alapján kell megítélni. A semmisség az érvénytelenség azon kategóriája, amire bárki határidő nélkül hivatkozhat, az ügylet színlelt minőségét a büntetőügyben eljáró bíróság állapítja meg. Fontos kiemelni, hogy amennyiben a jogügylet mögött semmilyen teljesítés nem áll, akkor azt elrejtésként vagy eltitkolásként kell értékelni. *Kétes követelésről* akkor beszélhetünk, ha annak ténybeli vagy jogi alapját vitatni lehet, illetve akkor is, ha érvényesítését illetően ésszerű kételyek támaszthatók.

c) *Az ésszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes más módon történő elkövetés* meghatározása rendkívül nehéz, ugyanis pont ezen elkövetési magatartás teszi nyitottá a csődbüncselekmény törvényi tényállását. Az ésszerű gazdálkodással való ellentétet az ésszerűtlenség kategóriájának meghatározásával lehet leginkább meghatározni. „A gazdálkodás akkor ésszerűtlen, ha a kitűzött gazdasági eredmény bekövetkezésének a lehetősége kisebb, mint a veszteség bekövetkezésének lehetősége.”⁸ Egyszerű a megítélése a pusztán a szerencsére alapított üzleteknek (pl. szerencsejáték), ahogy Irk Albert mondta:

⁶ Belovics– Molnár – Sinku: Büntetőjog II. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2012. 736. o.

⁷ Erdősy – Földvári – Tóth: Magyar Büntetőjog. Különös rész. Osiris Kiadó, Budapest, 2002. 399.o.

⁸ Belovics - Molnár - Sinku: Büntetőjog II. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft, Budapest, 2012. 737. o.

„Merész üzlet az olyan, amelynek sikere az üzletember szakismeretétől független, előre nem látható körülménytől függ.”⁹

Azonban az esetek többségében nagyfokú gondossággal kell vizsgálni az egyes jogügyletek megkötése során fennálló piaci környezetet, a jogügyletben foglaltakat, a szerződő felek szándékát és célját, de végső soron a döntő szempont a kockázatvállalás mértékének és a várható hozamnak az összevetése, ugyanis közgazdaságilag az ésszerű gazdálkodás követelménye megfogalmazható a gazdálkodó szervezet azon magatartásában, hogy a kockázat minimalizálása mellett a haszon maximalizálására törekszik, de a két tétel egyenesen arányos egymással. Minél inkább növelni szeretnénk a hasznot, annál nagyobb kockázatot kell, hogy vállaljunk.

Hozzá kell tenni azonban, hogy vannak olyan gazdasági helyzetek, amikor a legkörültekintőbb előzetes számításokkal sem nem lehet pontosan meghatározni azt a kört, amelyen belül a kockázatvállalás esetleges káros hatása érvényesülhet. A kockázatvállalás hatókörének pontos felmérését ugyanis a gazdasági folyamatokban kisebb vagy nagyobb intenzitással jelentkezhető olyan természeti vagy társadalmi körülmények akadályozzák, amelyekre a kockázatvállaló személy nem képes magatartásának irányító hatását érvényesíteni, amelyeket nem képes uralma alá vonni, és ezért ezek tőle független véletlenként a veszélyhelyzet terjedelmét növelik.¹⁰

Ésszerűtlen gazdálkodásról akkor beszélhetünk, ha a kockázatvállalás olyan mértékű, hogy a gazdasági eredmény (hozam) bekövetkezésének lehetősége kisebb, mint a veszteség bekövetkezésének lehetősége. Bizonyítási nehézségként értékelendő, hogy az ésszerűtlen gazdálkodás adódhat pusztán tehetetlenségből is, valamint az is, hogy a szándékosság szükséges a büntetőjogi felelősségre vonáshoz. Az ésszerűtlenséget a gyakorlatban legfeljebb azokban az esetekben lehet könnyen megállapítani, ha például tapasztalat nélküli tevékenységet folytatnak, ha biztosíték nélküli gazdálkodás folyik, ha az előállított terméknek bizonytalan a piacképessége, ha a tevékenység profilidegen a társaság eredeti tevékenységi körétől, túlkínálat és regresszió van a piacon, vagy ha tartósan veszteséges vállalkozásról beszélünk. Egyebekben az ésszerűtlen gazdálkodás bizonyítása rendkívül nehéz.

3.2. A hitelező jogtalan előnyben részesítésével elkövetett csődbűncselekményt [(4) bekezdés] az követi el, aki a felszámolás elrendelését követően valamelyik hitelezőjét a Cstv.-ben

⁹ Irk Albert: A magyar anyagi büntetőjog, Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda R.-T., 1933. 639. oldal

¹⁰ Erdősy Emil: A megengedett kockázat a büntetőjogban. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1988. 126-127. o.

meghatározott kielégítési sorrend megsértésével előnyben részesíti. A csődbűncselekmény ezen negyedik alapesete a legenyhébb, aminek indoka az, hogy nem jár vagyонvesztéssel, és nem is sérti az összes hitelező érdekét. A Cstv. 57.§ (1) bekezdése szerint a gazdálkodó szervezetnek a felszámolás körébe tartozó vagyонából a tartozásokat a következő sorrend figyelembevételével kell kielégíteni:

a) a felszámolás költségei (ideértve a adóst terhelő munkabér és egyéb bérjellegű juttatásokat, az adós gazdasági tevékenységének ésszerű befejezésével, továbbá vagyонának megőrzésével kapcsolatos költségeket, a környezeti károsodások és terhek rendezését, a felszámoló díját, a vagyон értékesítésével és a követelések érvényesítésével kapcsolatos igazolt költségeket, a felszámolással kapcsolatos bírósági és hatósági eljárások során felmerült, a gazdálkodó szervezetet terhelő költségeket, az adós iratanyagának rendezésével, elhelyezésével és őrzésével kapcsolatos költségeket stb.);

b) a felszámolás kezdő időpontja előtt vagyont terhelő zálogjoggal biztosított követelések a zálogtárgy értékének erejéig;

c) a gazdálkodó szervezetet terhelő tartásdíj, életjáradék, kártérítési járadék, bányászati kereset-kiegészítés, továbbá a mezőgazdasági szövetkezet tagja részére a háztáji föld vagy termés helyett adott pénzbeli juttatás, amely a jogosultat élete végéig megilleti;

d) a kötvényen alapuló követelések kivételével, magánszemély nem gazdasági tevékenységből eredő más követelése (így különösen a hibás teljesítésből, a kártérítésből eredő követelések, a szakmában szokásos várható szavatossági vagy jótállási kötelezettségek felszámoló által számszerűsített összegét is ideértve), a kis- és mikrovállalkozás, valamint a mezőgazdasági őstermelő követelése;

e) a társadalombiztosítási alapok javára fennálló tartozások, az adók – kivéve az a) pont alá tartozó adó- és járuléktartozásokat – és adók módjára behajtható köztartozások, a büntetőeljárásban pénzbírság vagy bűnügyi költség állam javára való megfizetése, továbbá a visszafizetendő államháztartási, európai uniós vagy nemzetközi szerződésen alapuló más nemzetközi forrásból származó támogatások, valamint a közműdíjak stb.

f) egyéb követelések;

g) a keletkezés idejétől és jogcímétől függetlenül a késedelmi kamat és késedelmi pótlék, továbbá a pótlék és bírság jellegű tartozás;

h) azok a követelések, amelyek jogosultja

ha) a gazdálkodó szervezet legalább többségi befolyással rendelkező tagja (részvényese),

hb) a gazdálkodó szervezet vezető tisztségviselője,

- hc)* az Mt. 208. § (1) bekezdése szerinti vezető állású munkavállaló,
- hd)* a *ha)*–*hc)* pontban említett személyek közeli hozzátartozója [Ptk. 685. § *b)* pont], élettársa,
- he)* az adós többségi befolyása [Ptk. 685/B. §] alatt álló gazdálkodó szervezet,
- hf)* az adós ingyenes szerződése alapján kedvezményezett szervezet (személy).

A fent meghatározott kielégítési sorrend megsértésével való előnyben részesítés mint elkövetési magatartás abban áll, hogy az adós– miután vagyona az összes hitelezői igény kielégítésére nem elégséges –, valamelyik hitelezőjét mégis teljes mértékben, vagy az arányos kielégítés lehetőségét meghaladó mértékben kielégíti, és ezáltal más hitelezők nem juthatnak hozzá ahhoz az igényükhöz, amelyhez a kielégítési sorrend betartása esetén egyébként hozzájuthatnának.¹¹

Fontos elhatárolási kérdés, hogy e tényállás esetén csak jogos hitelezői igényekről beszélhetünk, mert ha a kifizetés is jogtalan, akkor a fedezetelvonó csődbűncselekmény (3. alapeset) megvalósulásáról beszélhetünk.

4. Az elkövetés ideje

4.1. A *vétkes gazdálkodás* (1.alapeset)a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet esetén követhető el. A Cstv. 33/A.§ (1) bekezdése szerint a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet azon időpont, amelytől kezdve a gazdálkodó szervezet vezetői előre látták vagy ésszerűen előre láthatták, hogy a gazdálkodó szervezet nem lesz képes esedékességgel kielégíteni a vele szemben fennálló követeléseket. Megállapítható tehát, hogy a csődbűncselekmény első alapesete csak a fizetéseképtelenség bekövetkezése előtt, szükségszerűen a csőd- vagy a felszámolási eljárást megelőzően valósulhat meg. A fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezésének időpontját nehéz meghatározni. Csőke Andrea a következőképpen foglal állást ezzel kapcsolatban: „Ennek a »kritikus pontnak« meghatározása igen nehéz, hiszen utólag kell értékelni egy olyan pillanatot, amikor még esetleg remény van a fizetéseképtelenség elkerülésére. Ilyenkor is azonban azt kell vizsgálnia az eljáró bíróságnak, hogy vajon mindent megtett-e a vezető tisztségviselő azért, hogy a legfőbb szervet tájékoztassa a helyzetről; s ezzel párhuzamosan át kell tekinteni a tevékenység folytatását is: vajon nem vált-e

¹¹ Belovics - Molnár - Sinku: Büntetőjog II. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 2012, 738. o.

reménytelenebbé a hitelezők helyzete a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet felismerése után.”¹²

4.2. A *csalárd bukás* esetén az alany az elkövetési magatartások tanúsításával idézi elő a fizetéseképtelenségi helyzetet vagy annak látszatát, tehát az 1. alapesethez hasonlóan a magatartások is csak a csőd-, illetve a felszámolási eljárás megindítása előtt, a fizetéseképtelen helyzet beálltát megelőzően tanúsíthatóak.

4.3. A *fedezetelvonó csődbűncselekmény* szükségszerűen a fizetéseképtelenség bekövetkezése után valósulhat meg.

4.4. A *hitelező jogtalan előnyben részesítésével elkövetett csődbűncselekmény* csak a felszámolás bíróság általi elrendelését követően valósulhat meg, tehát az adós fizetéseképtelenné nyilvánítása után.

5. A bűncselekmény eredménye

5.1. Az 1-3 alapeset eredménye azonos: a hitelezők kielégítésének részben vagy egészben történő megghiúsítása. Részbeni megghiúsulásról akkor beszélhetünk, ha a hitelezői kör egy részének kielégítése mellett más hitelezők kielégítésének esélyei tartósan vagy véglegesen csökkennek. A gyakorlatban elterjedt elv szerint a hitelezők igényeinek egészben történő megghiúsításáról, mint eredmény bekövetkezéséről beszélhetünk, ha egyszerűsített felszámolási eljárást kell elrendelni. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy a csődbűncselekmény ennél korábbi időpontban nem kerülhetett a befejezettség stádiumába. Több hitelező kielégítésének megghiúsítása a törvényi egység keretei között értékelendő, ezt jelzi a tényállásban a „hitelezők” kifejezés.

A csalárd bukás esetében a tényállás további következményt is értékel: az *adós fizetéseképtelenné válásának vagy annak látszatának előidézését*. A Cstv. 27.§ (2) bekezdése alapján a bíróság az adós fizetéseképtelenségét akkor állapítja meg, ha

a) az adós szerződésen alapuló nem vitatott vagy elismert tartozását a teljesítési idő lejártát követő 20 napon belül sem egyenlítette ki vagy nem vitatta, és az ezt követő hitelezői írásbeli fizetési felszólításra sem teljesítette, vagy

¹² Csöke Andrea – Fodorné Lettner Erzsébet – Juhász Csaba: Nagykomentár a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvényhez. 368.o.

b) az adós a jogerős bírósági határozatban, fizetési meghagyásban megállapított teljesítési határidőn belül tartozását nem egyenlítette ki, vagy

c) az adóssal szemben lefolytatott végrehajtás eredménytelen volt, vagy

d) az adós a fizetési kötelezettségét csődeljárásban vagy felszámolási eljárásban kötött egyezség ellenére nem teljesítette, vagy

e) a korábbi csődeljárást megszüntette [18. § (3) bekezdés, 18. § (10) bekezdés vagy 21/B. §], vagy

f) az adós, illetve a végelszámoló által indított eljárásban az adós tartozásai meghaladják a vagyont, illetőleg az adós a tartozását (tartozásait) az esedékességkor nem tudta vagy előreláthatóan nem tudja kielégíteni, és a végelszámoló által indított eljárásban az adós gazdálkodó szervezet tagjai (tulajdonosai) felhívás ellenére sem nyilatkoznak arról, hogy kötelezettséget vállalnak a tartozások esedékességkor történő kifizetéséhez szükséges források biztosítására.

A fizetéseképtelenség látszatának megvalósítása nehezen értelmezhető. Varga Zoltán szerint egyenesen indokolatlan e fogalom fenntartása, ugyanis a Cstv.27.§ (2) bekezdése meghatározza a csődjogi értelemben vett fizetéseképtelenséget, ami mellett a fizetéseképtelenség látszata büntetőjogi szempontból nem értelmezhető.¹³

Addig, amíg a tényállásban értékelt eredmény nem valósul meg, a csődbűncselekmény első három alapesetének kísérletéről beszélhetünk, a törvény az előkészületi jellegű magatartásokat nem vonta a büntethetőség körébe.

5.2. A hitelezők jogtalan előnyben részesítésével elkövetett csődbűncselekmény (4. alapeset) esetében az eredmény *egy vagy több hitelező hátrányosabb helyzetbe kerülése*. Meglátásom szerint a bűncselekmény ezen alapesete nem valósulhat meg, ha az adós vagyona alkalmas az összes hitelezői igény kielégítésére, mivel társadalomra veszélyességről ebben az esetben nem beszélhetünk. Ha a hitelező(k) hátrányos helyzetbe kerülése, mint eredmény nem valósul meg, kísérletről beszélhetünk. Az előkészületi jellegű magatartásokat a törvényhozó itt sem rendelte büntetni.

¹³ Varga Zoltán: Gondolatok a fizetéseképtelenségről. Rendészeti Szemle. Az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium folyóirata, 2009. vol. 57. no. 7-8, 75.o.

6. A csődbűncselekmény alanya

A Btk. 404.§ (6) bekezdése alapján a csődbűncselekményt tettesként az követheti el, aki az adós gazdálkodó szervezet vagyonával vagy annak egy részével rendelkezni jogosult, vagy arra lehetősége van, akkor is, ha a vagyonnal történő rendelkezés alapjául szolgáló jogügylet érvénytelen. A csődbűncselekmény *delictum proprium*, tehát tettese nem lehet bárki, csak a törvényi tényállásban meghatározott elkövetői kör.

6.1. Az adós vagyonával rendelkezni jogosultak körének meghatározásakor a bűncselekmény alanyainak két csoportját érdemes megkülönböztetni.

Az *első csoport* a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló törvény hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezet adóssal kapcsolatba kerülő személyeinek köre. Ennek alapja lehet jogszabály (Ptk., Gt., stb.), szerződés (pl. társasági szerződés), bírósági/hatósági határozat vagy a gazdálkodó szervezet ügyrendje. E körbe sorolhatók a gazdálkodó szervezet vezető tisztségviselői, ugyanis nekik vannak a szervezet működését alapvetően meghatározó döntési jogosultságai. Ugyancsak e körbe tartoznak a gazdálkodó szervezet tagjai (tulajdonosai), akik az alapvető és a működés szempontjából kardinális jellegű döntések meghozatalára jogosultak, valamint élvezik a működésből eredő jogosultságokat (pl. osztalékot), ugyanakkor az adott gazdálkodó szervezet típus-specifikus szabályai alapján meghatározott kötelezettségek terhelik őket (pl. betéti társaság esetén a korlátlan, mögöttes felelősség). Amennyiben e személyek megbízzák vagy meghatalmazzák könyvelőjüket, ügyvédjüket, vagy valamely harmadik személyt, hogy járjon el nevükben, ez nem mentesíti őket a büntetőjogi jogkövetkezmények alól, viszont ilyenkor a meghatalmazott, ügyvéd vagy a harmadik személy nem válik tettessé.¹⁴ Fontos kiemelni, hogy a gazdálkodó szervezet tagja sokszor nem természetes személy, előfordulhat például, hogy egy részvénytársaságban egy korlátolt felelősségű társaság vagy egy másik részvénytársaság tag, ami a felelősségi köröket tovább árnyalhatja, hisz ennek is van egy tulajdonosi köre és vezető tisztségviselői, akik ebben az esetben már közvetetten gyakorolnak hatást az esetleges csődbűncselekmény megvalósítására. A tárgyalt eset számos formában fordulhat elő, pl. ilyen a meghatározó befolyás jelensége, a társaságok kereszttulajdonlási szerkezete, amelyek a felelősségi kategóriák elmosódásához vezethetnek.

¹⁴ Molnár Miklós: Gondolatok a csődbüntettéről. Belügyi Szemle 3/2006. 90. o.

A magánjog területén számos, elsősorban angolszász jogterületről származó elv és jogintézmény hivatott e felelősségi körök tisztázásának lehetőségét megteremteni, amelyek a büntetőeljárásban is segítségére lehet a jogalkalmazóknak, mint például a deep rock doctrine vagy a wrongful trading. Ez utóbbi a magyar jog része lett azzal, hogy a Cstv. 33/A. § (1) bekezdésében szabályozásra került. Eszerint a hitelező vagy – az adós nevében – a felszámoló a felszámolási eljárás ideje alatt keresettel kérheti a bíróságtól annak megállapítását, hogy azok, akik a gazdálkodó szervezet vezetői voltak a felszámolás kezdő időpontját megelőző három évben, a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően ügyvezetési feladataikat nem a hitelezők érdekeinek elsődlegessége alapján látták el, és ezáltal a gazdálkodó szervezet vagyona csökkent, vagy a hitelezők követeléseinek teljes mértékben történő kielégítését megghiúsították, vagy elmulasztották a környezeti terhek rendezését.

Mentesül a felelősség alól az (1) bekezdésben említett vezető, ha bizonyítja, hogy a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően az adott helyzetben az ilyen tisztséget betöltő személytől elvárható valamennyi intézkedést megtette a hitelezői veszteségek elkerülése, csökkentése, továbbá az adós gazdálkodó szervezet legfőbb szerve intézkedéseinek kezdeményezése érdekében.

A gazdálkodó szervezet vezetőjének minősül az a személy is, aki a gazdálkodó szervezet döntéseinek meghozatalára ténylegesen meghatározó befolyást gyakorolt (árnyékvezető). Az „árnyékvezető” fogalmát (shadow director) a 2006-os novella iktatta be a csődtörvénybe az angol Insolvency Act (1986) mintájára, kiterjesztve a Cstv. 33/A. § személyi hatályát azokra is, akik a gazdálkodó szervezet döntéseinek meghozatalára ténylegesen meghatározó befolyást gyakoroltak. Annak megítélése, hogy kik tartoznak e körbe, a bíróság megítélésétől függ, árnyékvezetőnek minősülhet pl. a főkönyvelő, cégvezető vagy akár az uralkodó tag is.

Gyakorlati megvalósulása például, amikor a társaság szerződéseit, kimenő számláit, teljesítési igazolásait rendszeresen nem a bejegyzett (de jure) vezető írja alá, vagy ténylegesen nem ő rendelkezik a bankszámlák felett, hanem más, ún. tényleges (de facto) vezető, aki különböző okokból nem akart vezető tisztségviselő lenni, vagy más okból nem töltheti be a tisztséget(pl. a cég tulajdonosa, kapcsolt vállalkozás ügyvezetője, tulajdonosa vagy más külső személy). Fónagy Sándor szerint árnyékvezető lehet akár a hitelező bank is, amelyek hajlamosak arra, hogy hitelezői minőségükön túllépve üzleti döntések meghozatalára kényszerítsék a gazdasági társaságot. Ide tartozik az az eset is, amikor a bank bankbiztost állít az adós gazdasági társaság élére, és az adós gazdálkodásával kapcsolatos minden szerződés, illetve más

kötelezettségvállalás érvényességéhez a bankbiztos hozzájárulása a feltétel, ha pedig ez nem így történik, a bank a hitelszerződés azonnali hatályú felmondásával élhet.¹⁵

E fogalom azonban büntetőjogi szempontból is figyelmet érdemel. Gula József szerint az árnyékvezető büntetőjogi felelősségére vonatkozó törvényi rendelkezés beiktatása megfontolandó lehet, ugyanis a szervezetben történő elkövetés esetén az adós vagyonával rendelkezni jogosultak köre [Btk. 404.§(6)] nem feltétlenül azonos az árnyékvezető Cstv. szerinti fogalmával, ezáltal előfordulhat egy olyan jogalkalmazási anomália, amikor a bűncselekmény elkövetéséért nagyban felelős személy felelősségre vonása elmarad.¹⁶

A „wrongful trading” szabálya a 2006.évi IV. törvény (Gt.) 30.§(3) bekezdésében került szabályozásra és a Cstv.-be a 2007.évi XXVII. törvény iktatta be. Ez utóbbi jogszabály a csődbűncselekmény törvényi tényállását is érdemben átalakította, beiktatva az ún. vétkes gazdálkodás alapesetét. A wrongful trading rendeltetése a vezető tisztségviselők polgári jogi szabályok szerinti helytállási kötelezettségének megteremtése a hitelezők irányába, amit a büntetőjogban a vétkes gazdálkodás alapesete ultima ratio jelleggel egészít ki.

Gula József egy tanulmányában levezette, hogy a jogalkotás milyen rendszerben képzelte el e magatartás szabályozását. A Gt. a gazdasági társaság fizetéseképtelenségével fenyegető helyzet bekövetkeztének esetére megteremtette a vezető tisztségviselők felelősségét a hitelezőkkel szemben, feltéve, hogy bekövetkezik a gazdasági társaság fizetéseképtelensége. A Cstv. novellája a Gt.-vel összhangban megteremtette a társaság ügyvezetésének a hitelezőkkel szembeni közvetlen és korlátlan felelősségét arra az esetre, ha a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezte után nem a hitelezők érdekeinek elsődlegessége alapján járnak el, és ezáltal a társaság vagyona csökken. Az itt szabályozott wrongful trading szabály súlyát pedig a vétkes gazdálkodás (a csődbűncselekmény első alapesete) biztosítja.¹⁷

A módosítások indoka az volt, hogy 2006 előtt a gazdálkodó szervezet ügyvezetése nem volt megfelelően kényszerítve arra, hogy a csőd közeli helyzetben a hitelezők jogait és jogos érdekeit is figyelembe vegye. Ezért a fizetéseképtelenségi és társasági jogba ezt szabályozó tényállást kellett beiktatni, kiegészítve ezeket a büntetőjogi védelemmel, mint ahogyan arra a

¹⁵ Fónagy Sándor: A fizetéseképtelenségért való magánjogi felelősség (PhD értekezés kézirat) http://midra.uni-miskolc.hu/JaDoX_Portlets/documents/document_6388_section_1756.pdf (2014. február 28-i állapot szerint). 74-75.o.

¹⁶ Gula József: Csődbűncselekmények a magyar büntetőjogban és néhány európai állam jogában. (PhD értekezés kézirat) http://193.6.1.94:9080/JaDoX_Portlets/documents/document_5627_section_1106.pdf (2014. február 28-i állapot szerint). 267.o.

¹⁷ Gula József: A csődbűncselekmények 2007-es újraszabályozásának értékelése. Rendészeti Szemle. Az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium folyóirata, 2009. vol. 57. no. 7-8, 84.o.

2007.évi XXVII. törvény miniszteri indokolása is utal: a gazdasági jogintézmény bevezetése a büntetőjogi védelem biztosítását is igényli.

A módosításokról a jogirodalomban eltérő vélemények keletkeztek.

Gula szerint „a wrongul trading jogintézményének jogrendszerünkbe történő teljes körű integrálására irányuló igyekezet – amely a társasági jog és a csődjog vonatkozásában kétségtelenül helytálló – következménye egy szükségtelenül új büntetőjogi norma.” Megítélése szerint a bűncselekmény büntetőjogi feladatát e fordulat hiányában is képes ellátni.¹⁸ Eltérő álláspontot képvisel Tóth Mihály, aki üdvözölte a módosítást, mert véleménye szerint a fizetőképtelenséggel fenyegető helyzet büntetőjogi szabályozása azt is eredményezi, hogy a vezető tisztségviselők vétkes gazdálkodásának és a szándékos vagyonvesztésnek konzekvenciáit 2007. június 1-jétől napjától a büntetőbíróság is levonhatja.¹⁹

Általános szabály, hogy a vagyonnal való rendelkezési jog nem ruházható át, mivel a személyes közreműködés kötelezettsége a megbízás lényegéből fakad. Azonban a rendelkezési jogot létrehozó aktus rendelkezhet úgy, hogy e jog meghatározott esetekben és terjedelemben átruházható. Ebben az esetben az átruházott jogkörben eljáró személy a bűncselekmény alanya lehet. Fontos kiemelni, hogy a bűncselekmény megvalósulása szempontjából közömbös, hogy az átruházás érvényes vagy érvénytelen; érvénytelenség esetén tettesként felelhet a rendelkezési jogát jogellenesen átruházó megbízó is. Ha azonban olyan személy rendelkezik az adós vagyonával, akinek erre semmilyen jogcíme sincs, és ezzel jogellenesen csökkenti a vagyont, akkor többnyire vagyon elleni bűncselekmény (pl. lopás, csalás, rongálás stb.) megállapításának lehet helye.²⁰

6.2. A tettesek *második csoportja* elsősorban nem az adós gazdálkodó szervezethez, hanem az egyes fizetőképtelenségi eljárásokhoz kapcsolódó személyek köre, tehát csődeljárás esetén a) a vagyonfelügyelő, b) felszámolási eljárás esetén a felszámolóbiztos és – ugyan nem a fizetőképtelenségi jogi rezsimhez kapcsolódóan –, de e csoportba tartozik c) a végelszámolási eljárásban kulcsszerepet játszó végelszámoló is.

¹⁸Gula József: A csődbűncselekmények 2007-es újraszabályozásának értékelése. Rendészeti Szemle. Az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium folyóirata, 2009. vol. 57. no. 7-8, 85.o.

¹⁹Boóc–Sándor– Tóth– Török– Újlaki: Csődjog. 2., átdolgozott és bővített kiadás. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2007. 394.o.

²⁰Belovics– Molnár – Sinku: Büntetőjog II. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2012. 740. o.

6.2.1. A vagyonfelügyelő a csődeljárásban a felszámolói névjegyzékből, a bíróság által kirendelt személy. Kirendelésével az adós vezetőinek rendelkezési joga nem szűnik meg, a vagyonfelügyelő, mint egy „börtönőr” kíséri figyelemmel az adós gazdasági tevékenységét, meghatározott jognyilatkozatok megtételéhez a hozzájárulására van szükség.

„A vagyonfelügyelő a csődeljárás alá került gazdasági társaságnak kvázi instruktora, feladata a hitelezői érdekek védelmének szem előtt tartásával figyelemmel kísérni az adós társaság gazdasági tevékenységét.”²¹

A Cstv. 14.§ (5) bekezdése alapján a vagyonfelügyelő hagyja jóvá az adós új kötelezettségvállalásait. Ennek során azonban csak olyan kötelezettségvállalásokhoz, illetve kifizetésekhez járulhat hozzá, amelyek az adós célszerű – veszteséget mérséklő – működéséhez, valamint az egyezség előkészítéséhez szükségesek, és ezen kötelezettségeire vonatkozó biztosítékot csak akkor vállalhat, ha ahhoz hozzájárulnak a szavazati joggal bíró hitelezők követeléseinek többségét képviselő hitelezők. Továbbá a csődeljárásban eljáró bíróság meghatározhatja, hogy bizonyos összeghatár felett a gazdálkodó szervezet vezetője csak a vagyonfelügyelő hozzájárulásával rendelkezhet a vagyonnal.

A vagyonfelügyelő a működése során az ilyen tisztséget betöltő személytől elvárható gondossággal köteles eljárni. Kötelezettségeinek megszegésével okozott kárért a polgári jogi felelősség szabályai szerint felel. A vagyonfelügyelő elvárható gondosságának körébe tartozik az is, hogy amennyiben a csődeljárás előtt az adós vezető tisztségviselője részéről a hitelezők érdekeit sértő vagyonkimentés történt, akkor erről értesíti az adós legfőbb szervét, felügyelő bizottságát, könyvvizsgálóját, és kezdeményezi, hogy azok a szükséges intézkedéseket tegyék meg, kezdeményezzék, illetve indítsák meg a jogügyletek megtámadására irányuló eljárásokat is. A tájékoztatási kötelezettség nem áll fenn azon személyekkel szemben, akik a jogellenes cselekményeket elkövették. A vagyonfelügyelő a tudomására jutott jogszabálysértő cselekményt – ha az elkövető személye ismert, akkor annak megjelölésével – köteles a bíróságnak és a más eljárások lefolytatására illetékes szervezeteknek írásban bejelenteni [Cstv. 15. § (1) bek.].

Mindezek alapján a vagyonfelügyelő a csődbűncselekménnyel két módon hozható összefüggésbe:

- ha az ellenőrzési kötelezettsége nem érinti az adós rendelkezési jogát a vagyon felett legfeljebb a csődbűncselekmény részese (felbujtója vagy bűnsegéde) lehet;

²¹ Kereszty Béla: A „csődgondnok” büntetőjogi felelőssége. Belügyi Szemle 2002/10. 17.o.

- ha az adós rendelkezési jogának gyakorlásához a vagyonfelügyelő beleegyezése szükséges: társtettesi minőségről beszélhetünk.

6.2.2. A felszámolási eljárás elrendelésekor a bíróság elektronikus, véletlenszerű kiválasztás segítségével – a külön jogszabályban meghatározott eljárási szabályok szerint – haladéktalanul kirendeli a *felszámolót* (Cstv. 24/A. §). Felszámolóként az a gazdálkodó szervezet rendelhető ki, amely szerepel a felszámolók névjegyzékében. A felszámoló a fizetéseképtelenségi jog fogalomrendszere alapján nem azonos a felszámolóbiztossal, a felszámoló rendszerint nem természetes személy, jogkörét az általa kijelölt felszámolóbiztos gyakorolja munkaviszonya, tagsági viszonya vagy megbízási viszonya alapján.

Kritériumként állítja fel a Cstv., hogy felszámolói tevékenységet a gazdasági társaság csak akkor folytathat, ha a felszámolói tevékenységben személyesen közreműködő tagjai, munkavállalói, illetve a társasággal kötött tartós polgári jogi szerződés alapján a társaság javára tevékenykedők között legalább két olyan személy van, aki felszámolási és vagyonfelügyeleti szakirányú szakképzettséggel (a továbbiakban: szakirányú szakképzettség) rendelkezik. A szakirányú szakképzettség tekintetében a felszámolók névjegyzékét vezető szerv szakhatósági állásfoglalást szerezhethet be. Egy szakirányú szakképzettséggel rendelkező személy legfeljebb öt felszámolói tevékenységet folytató gazdasági társaságnál foglalkoztatható.

A Cstv. 34.§ értelmében a felszámolás kezdő időpontjában megszűnnek a tulajdonosnak a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos külön jogszabályokban meghatározott jogai. A vagyonfelügyelővel ellentétben a felszámolóbiztos „kvázi vezető tisztségviselői” minőségben jár el, így az eljárás során tanúsított magatartásaiért is fokozottan felel, ugyanis a felszámolás kezdő időpontjától a gazdálkodó szervezet vagyonával kapcsolatos jognyilatkozatot csak a felszámoló tehet (az adós követeléseit behajthatja, munkáltatói jogkört gyakorolja, stb.), ide nem értve a felszámolási eljárás során kötött egyezség esetét, de itt a bírósági kontroll érvényesül.

A felszámolóbiztos fontos jogköre és egyben felelőssége is a Cstv. 40. § (1) bekezdése alapján, hogy a tudomásszerzéstől számított 90 napon, de legfeljebb a felszámolást elrendelő végzés közzétételének időpontjától számított 1 éves jogvesztő határidőn belül az adós nevében a felszámoló a bíróság előtt keresettel megtámadhatja az adósnak

a) a felszámolási eljárás lefolytatására irányuló kérelem bíróságra történő beérkezése napját megelőző öt éven belül és azt követően megkötött, az adós vagyonának csökkenését eredményező szerződését vagy más jognyilatkozatát, ha az adós szándéka a hitelező vagy a hitelezők kijátszására irányult, és a másik fél erről a szándékról tudott vagy tudnia kellett,

b) a felszámolási eljárás lefolytatására irányuló kérelem bíróságra történő beérkezése napját megelőző két éven belül és azt követően megkötött szerződését vagy más jognyilatkozatát, ha annak tárgya az adós vagyonából történő ingyenes elidegenítés, illetve a vagyont terhelő ingyenes kötelezettségvállalás vagy a harmadik személy javára feltűnően aránytalan értékkelkülönbözettel megkötött visszerhes jogügylet,

c) a felszámolási eljárás lefolytatására irányuló kérelem bíróságra történő beérkezése napját megelőző kilencven napon belül és azt követően kötött szerződését vagy más jognyilatkozatát, ha annak tárgya egy hitelező előnyben részesítése, különösen egy fennálló szerződésnek a hitelező javára történő módosítása vagy biztosítékkal nem rendelkező hitelező számára biztosíték nyújtása (megtámadási perek).

A jogügyletek eredményes megtámadása esetén a Ptk. érvénytelen szerződésre vonatkozó rendelkezéseit kell alkalmazni. A felszámoló és a hitelező érvénytelenség címén kérheti az eredeti állapot helyreállítását és a vagyontárgyra a vagyontárgy elidegenítését követően alapított és közhiteles nyilvántartásba bejegyzett jog törlését is.

Konszernjogi összefüggésben a Cstv. a következő vélelmet állítja fel a felszámolóbiztos megtámadási jogával kapcsolatban: ha az adós a többségi befolyása alatt álló gazdálkodó szervezettel, továbbá ha a gazdálkodó szervezet a tagjával vagy vezető tisztségviselőjével, illetve annak hozzátartozójával köt szerződést, az (1) bekezdés a) és b) pontjainak alkalmazásában a rosszhiszeműséget, illetőleg az ingyenességet vélelmezni kell. Ugyancsak vélelmezni kell a rosszhiszeműséget és az ingyenességet az egymással közvetlen vagy közvetett összefonódásban nem álló, de azonos személy vagy gazdálkodó szervezet befolyása alatt működő gazdálkodó szervezetek egymás közti szerződéskötése esetén [Cstv. 40.§(3) bek.].

A felszámoló központi szerepet játszik a felszámolási eljárás során, a hitelezői igények kielégítésének sikere nagyban függ a működésének hatékonyságától.

A felszámolóbiztos a csődbűncselekményt önálló tettesként követheti el, ha :

- az adós vagyonával kapcsolatos rendelkezési jogai gyakorlása során a Cstv. szerinti kötelezettségeinek szándékosan nem tesz eleget, ezzel valósítja meg az elkövetési

magatartásokat (pl. ha megtámadási jogával szándékosan nem él, kétes követelést ismer el, áron alul értékesít, vitatható követelést teljesít),

- a Btk. 404/A. §-a szerinti feljelentési kötelezettségének szándékosan nem tesz eleget, ha az adós vagyontárgyát eltulajdonítja, vagy azzal sajátjaként rendelkezik, stb.

Kereszty Béla a felszámoló elkövetői minőségét szűkíti. Szerinte a csődbűncselekmény csak gazdasági tevékenységgel összefüggésben követhető el, éppen ezért a felszámoló csak akkor követheti el a csődbűncselekmény törvényi tényállását, ha kötelezettségszegése az adós gazdálkodó szervezet gazdasági tevékenységével kapcsolatos.²² (Mint az előbbiekben említésre került, a felszámolási eljárás elrendelésével az adós vezető tisztségviselőjének a felszámoló minősül, tehát e feladatkörben például szerződéseket köthet, kötelezettségeket teljesíthet, követeléseket érvényesíthet, stb.).

A felszámoló vagyonnal való rendelkezési joga valójában vagyonkezelést jelent. Ezzel összefüggésben a felszámoló nemcsak csődbűncselekményt követhet el, hanem sikkasztás és/vagy hanyag kezelés alanya is lehet. Sikkasztás esetén a felszámoló az adós gazdálkodó szervezet vagyontárgyával sajátjaként rendelkezik, eltulajdonítja vagy a vagyontárgy értékesítéséből befolyt összeget saját célra használja fel. Hanyag kezelésről akkor beszélhetünk, ha a felszámoló gondatlanságból vagyonkezelési kötelezettségét úgy szegi meg, hogy ezzel okozati összefüggésben a hitelezők kielégítésének részben vagy egészben történő megghiúsítása is megvalósul.

Fontos megemlíteni továbbá, hogy a csődbűncselekménnyel szorosan összefüggő külön törvényi tényállás, a feljelentés elmulasztása a felszámolási eljárásban (404/A. §) szintén a felszámolói minőséghez kapcsolódik. Erről a későbbiekben külön fejezetben lesz szó.

Tóth Mihály a 2012.évi C. törvény megalkotása előtt felvetette, hogy biztosítani kellene a vagyonfelügyelő és a felszámolóbiztos önálló elkövetési magatartásait akár a tényállás alapeseteiben, akár az értelmező rendelkezések között, úgy, hogy az elkövetési magatartások azonosak lehetnek a hatályos törvényben rögzítettel, kiegészítve a felszámoló eljárására vonatkozó szabályok megsértésével való elkövetési magatartásokkal (pl. pályázat, árverés). Meglátása szerint e személyek tekintetében akár célzatot illetve eredményt (maga vagy más számára jogtalan előnyszerzés végett vagy vagyoni hátrányt okozva történő elkövetés) is

²² Kereszty Béla: A „csődgondnok” büntetőjogi felelőssége. Belügyi Szemle 2002/10. 23.o.

értelmes lenne értékelni.²⁶ A hatályos törvény e tekintetben konzervatív maradt, azonban aktualitását e javaslat nem veszítette el.

6.2.3. Végül meg kell említenünk a *végelszámolót*, mint a csődbűncselekmény elkövetőjét. Bár nem szokták nevesíteni, de minden további nélkül lehet a csődbűncselekmény elkövetője, ugyanis a végelszámolási eljárás során a végelszámoló mint a megszűnni kívánó gazdasági társaság vezető tisztségviselője gyakorolja az ügyvezetési jogköröket.

A fizetőképes helyzetben levő gazdálkodó szervezet jogutód nélküli megszűnése esetén végelszámolásnak van helye. A cég legfőbb szerve bárkit végelszámolóvá választhat, aki megfelel a vezető tisztségviselőkkel szemben támasztott követelményeknek és a megbízatást elfogadja. A végelszámolás kezdő időpontjában a cég vezető tisztségviselőinek megbízatása megszűnik, ettől az időponttól kezdve vezető tisztségviselőnek a végelszámoló számít. Az eljárás alatt a végelszámoló rendelkezik a társaság vagyonával és mindazok a jogok megilletik illetve kötelezettségek terhelik, mint a felszámolót. A végelszámoló felméri a cég vagyoni helyzetét, követeléseit behajtja, tartozásait kiegyenlíti, jogait érvényesíti, kötelezettségeit teljesíti, vagyoni eszközeit szükség szerint értékesíti, felhívja a hitelezőket a követeléseik bejelentésére, elkészíti a vagyonfelosztási javaslatot (ami a hitelezői igények kielégítési sorrendjét is tartalmazza). Ha a végelszámolás alatt álló adós gazdálkodó szervezetről bebizonyosodik, hogy vagyona nem lesz elegendő a hitelezők követeléseinek fedezetére, köteles felszámolási eljárást kezdeményezni. Csődbűncselekmény elkövetéséért felel, ha a vagyonkezelési jogait jogszabálysértően úgy gyakorolja, hogy azzal az egyes vagyonelemeket szándékosan elvonja, és ezáltal a hitelezői igények kielégítését részben vagy egészben megghiúsítja.

7. A bűnösség kérdésköre

A bűncselekmény valamennyi alapesete csak szándékosan követhető el. A szándék lehet egyenes vagy eshetőleges, de az eredményre is ki kell terjednie.

Az első három alapeset esetén az elkövető tudatában van annak, hogy az adós gazdálkodó szervezet vagyonát ténylegesen vagy színleg csökkenti, illetőleg annak, hogy ezzel hitelezőjének/hitelezőinek a kielégítését részben vagy egészben megghiúsítja.

²⁶ Tóth Mihály– Török Gábor: A csődjog változó szempontrendszerének hatása a büntetőjogi szabályozásra. Gazd. büntetőjogi tanulm. 2005 336-337.o.

A vétkes gazdálkodás esetén az elkövető előre látja, hogy magatartása következtében az adós gazdálkodó szervezet nem lesz képes az esedékességkor teljesíteni a hitelező(k) felé.

A fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet megítélése azonban aggályos lehet a bűnösség szempontjából. Fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet a Cstv. alapján azon időpont, amelytől kezdve a gazdálkodó szervezet vezetői előre látták vagy ésszerűen előre láthatták, hogy a gazdálkodó szervezet nem lesz képes esedékességkor kielégíteni a vele szemben fennálló követeléseket. Tehát e helyzet akkor is megállapítható, ha a gazdálkodó szervezet vezetője ezt nem látta előre, de ésszerűen előre láthatta volna.

Gula József szerint ez azt eredményezi, hogy az előrelátás lehetősége a büntetőjogi felelősséget nyilvánvalóan nem alapozhatja meg, hiszen az elkövető bűnössége csak és kizárólag akkor állapítható meg, ha a tudata átfogja, hogy az adós gazdálkodó szervezet fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetben van, továbbá helyesen mutat rá arra, hogy e fordulat gondatlansági elemet tartalmaz, ami a csak szándékosan elkövethető csődbűncselekmény esetében nem túl szerencsés.²⁷

Álláspontom szerint Gula József értékelése helytálló azért is, mert következetes alkalmazásával a büntetőbírásgot egy olyan, szinte megoldhatatlan feladat elé állítja, hogy számos szubjektív elemeket tartalmazó múltbeli állapotot rekonstruáljon. A bíróságnak ugyanis a meglévő üzleti dokumentáció alapján kell visszakövetkeztetnie arra, hogy a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet fennállt-e, illetve, hogy ezzel az elkövető tisztában volt-e, vagy reálisan tisztában kellett-e lennie. Ennek megítélésekor azonban nemcsak az iratokat kell megfelelően értékelni, hanem figyelembe kell venni az adott múltbeli gazdasági környezetet is. Ehhez nyilvánvalóan nemcsak igazságügyi könyvszakértő bevonására van szükség, hanem nélkülözhetetlen a gazdasági szakértő kirendelése is. Hozzá kell tenni azt is, hogy a szakértői álláspontokat, illetve a bíróság értékelését jelentősen torzíthatja, ha az iratanyag hiányos, és a feladat megoldhatatlan, ha az iratok egyáltalán nem is állnak rendelkezésre.

Amiatt, hogy e tényállási elem ennyi szubjektív elemet tartalmaz, további alkalmazása jogbiztonsági kérdéseket is felvet, így véleményem szerint megfontolandó lenne, hogy a törvényalkotó a Btk-ban a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet fogalmát a Cstv. fogalomrendszerétől eltérő módon definiálja.

²⁷ Gula József: A csődbűncselekmények 2007-es újraszabályozásának értékelése. Rendészeti Szemle. Az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium folyóirata, 2009. vol. 57. no. 7-8, 87-88.o.

A család bukás esetén az elkövető előre látja, hogy magatartásával okozati összefüggésben a fizetéseképtelenségi helyzetet vagy annak látszatát idézi elő.

A fedezetelvonó csődbűncselekmény esetén az elkövető pedig azzal van tisztában, hogy a Btk. 404.§ (1) bekezdésében meghatározott magatartás tanúsításával már a fizetéseképtelen helyzetben okozza a tényállásban értékelt eredményt.

A hitelezők jogtalan előnyben részesítésével elkövetett csődbűncselekmény esetén az elkövető tudja, hogy a felszámolást elrendelték, és az adós vagyona nem lesz elegendő az összes hitelezői igény kielégítésére, továbbá tudja, hogy egy vagy több jogos igény kielégítésével a többi hitelező hátrányosabb helyzetbe kerül, ezt kívánja vagy közömbös irányta.

8. A bűncselekmény minősített esetei

Az első három alapesethez a törvény azonos minősített eseteket kapcsol.

A Btk. 404.§ (3) bekezdése alapján a büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) a csődbűncselekményt *stratégiaileg kiemelt jelentőségű gazdálkodó szervezetre* nézve követik el, vagy

b) a tényleges vagy színlelt vagyonsökkenés mértéke *különösen jelentős*.

Stratégiaileg kiemelt jelentőségű gazdálkodó szervezetről akkor beszélhetünk, ha a felszámolónak, illetve a bíróságnak az adott gazdasági társaság nemzetgazdaságban betöltött szerepére tekintettel speciális eljárás keretében kell lefolytatnia a felszámolási eljárást, illetve ha a gazdálkodó szervezet e minőségét a Cstv. felhatalmazása alapján a Kormány megállapítja.

A Kormány rendeletben stratégiaileg kiemelt jelentőségű gazdálkodó szervezetnek minősítheti azokat a gazdálkodó szervezeteket, amelyek adósságainak rendezéséhez, hitelezőikkel való megegyezéséhez, reorganizációjához nemzetgazdasági érdek vagy kiemelt közérdek fűződik, vagy amelyek esetében – ha a vagyonihiány és a fizetéseképtelenség előreláthatólag nem szüntethető meg – kiemelt gazdaságpolitikai érdek fűződik ahhoz, hogy a jogutód nélküli megszűntetés gyorsabb, átláthatóbb és egységesített eljárásrend szerint történjék [Cstv. 65.§ (1)bek.].

A tényleges vagy színlelt vagyonsökkenés mértéke akkor különösen jelentős a Btk. 459.§ (6) bekezdése alapján, ha az 500 millió forintot meghaladja.

9. Objektív büntethetőségi feltétel

A csődbűncselekmény miatti büntetőjogi felelősségre vonás objektív, mérlegelést nem igénylő feltételét a Btk. 404.§ (5) bekezdése határozza meg. Eszerint az (1)–(3) bekezdésében meghatározott bűncselekmény akkor büntethető, ha

- a) a csődeljárást megindították,
- b) a felszámolást, kénysztörlesztési, illetve kényszer-végelszámolási eljárást elrendelték, vagy
- c) a felszámolási eljárás megindítása törvény kötelező rendelkezése ellenére nem történt meg.

Az objektív büntethetőségi feltétel megítélése eltérő a hazai jogirodalomban. Varga Zoltán úgy véli, hogy a büntetőjogi felelősségre vonásnak meghatározott fizetéseképtelenségi eljárás megindításához kötése ellehetetlenítheti a büntető jogalkalmazást.²⁸ Másik állásponton van Gula József, aki az objektív büntethetőségi feltétel fenntartását tartja indokoltnak, azonban véleménye szerint jogalkotási szempontból el kell dönten, hogy a büntetőjogi szabályozás igazodjon-e a fizetéseképtelenségi jog fogalomrendszeréhez, vagy önálló fogalomrendszerrel dolgozzon. Amennyiben a büntetőjogi tényállás a csődjogi fogalomrendszerhez igazodik, úgy indokolt fenntartani az objektív büntethetőségi feltételt.²⁹

A „lenni vagy nem lenni” problematikán túlmenően érdemes megemlíteni Tóth Mihály álláspontját, aki az objektív büntethetőségi feltételben szabályozott esetek időbeliségét illeti kritikával. Érvei szerint a csődeljárás esetében a tettek társadalomra veszélyessége nem a csődeljárás megindulásakor jelentkezik, hanem amikor az adós cég a fizetési haladékhhoz való hitelezői hozzájárulást nem kapja meg, vagy ha a moratórium ideje alatt a hitelezőkkel való egyezség nem jön létre. Tehát az objektív büntethetőségi feltételt indokoltabb lenne egy későbbi időponthoz kötni, például a csődeljárást megszüntető végzés jogerőre emelkedéséhez.³⁰ Érveit alátámasztja az is, hogy a csődeljárás megindítására az adós gazdálkodó szervezet jogosult, és ha a hatályos szabályozásból indulunk ki, láthatjuk, hogy a

²⁸ Varga Zoltán: Gondolatok a csődbüntett kodifikációs munkája kapcsán. Gazd. büntetőjogi tanulm. 2005. 344.o.

²⁹ Gula József: Csődbűncselekmények a magyar büntetőjogban és néhány európai állam jogában. (PhD értekezés kézirat) http://193.6.1.94:9080/JaDoX_Portlets/documents/document_5627_section_1106.pdf (2014. február 28-i állapot szerint) 259.o.

³⁰ Tóth Mihály: Néhány szempont a gazdasági bűncselekmények új szabályozásához II. rész. Büntetőjogi Kodifikáció B 2004. 4. szám 5. o.

csődvédelem kérésével pont saját magát hozza olyan helyzetbe, hogy a büntetőjogi felelősségre vonás vele szemben lehetséges legyen. Éppen ezért ha objektív büntethetőségi feltétel a csődeljárás megindítása, nagyban visszatartja az adósokat attól, hogy csődvédelmet kérjenek, aminek következménye a csődeljárás nem megfelelő funkcionalizálása.

10. Elhatárolási kérdések

A csődbűncselekmény rendbeliségét a csőd alatt álló szervek száma határozza meg, a hitelezők száma a rendbeliség szempontjából irreleváns, az a büntetés kiszabásakor vagy az esetleges minősített eset (különösen jelentős vagyonsökkenés) megállapításakor vehető figyelembe. Több alapeset megvalósítása látszólagos anyagi halmazatot eredményez, folytatólágosság megállapítása nem lehetséges. Ha a tényállásban értékelt magatartást olyan személy valósítja meg, akinek az adós vagyona felett rendelkezési jogosultsága nincsen, a csődbűncselekmény helyett valamely vagyon elleni bűncselekményért lehet felelősségre vonni.

A tartozás fedezetének elvonásához (Btk. 405.§) képest a csődbűncselekmény első három alapesete speciálisabb tényállásnak minősül, ha az alapesetekben szabályozott elkövetési idő felmerül. Azonban, ha a fizetéseképtelenség ezen szakaihoz a tartozás fedezetéül szolgáló vagyon részben vagy egészben való elvonása nem kapcsolódik, akkor csődbűncselekmény helyett a tartozás fedezetének elvonása bűncselekményt kell megállapítani.

Nem valósul meg az orgazdaság tényállása, ha az elkövető csődbűncselekményből származó idegen vagyonhoz jut, ugyanis az orgazdaság tényállásában levő taxatív felsorolás nem tartalmazza a csődbűncselekményt.

Ha a felszámoló által a felszámolási eljárásban az adós vagyontárgyainak értékesítéséből befolyt összeget saját célra használja fel, sikkasztásért felel. Bár e magatartás látszólag fedezetelvonó csődbűncselekmény (vagyontárgy elrejtése/eltitkolása), az elkövetési magatartás tekintetében az önös érdek jelenti az elhatárolást és ezért kell sikkasztást megállapítani.

A felszámoló eljárása során kimerítheti a hűtlen kezelés törvényi tényállását, azonban, ha ez a hitelezők kielégítésének részben vagy egészben történő megghiúsítását idézi elő, csődbűncselekmény elkövetéséért felel.

Csalásnak és nem csődbűncselekménynek minősül az ésszerű gazdálkodás követelményeivel ellentétes, eleve tudatos károkozásra irányuló csalárd, másst tévedésbeejtő cselekmény (BH 2011. 188.).

II. A CSŐDEGYEZSÉG ÉS BÜNTETŐJOGI RELEVÁNCIÁJA

A tényállás részletes elemzése után a csődegyezés jogintézménye, jogi természete és tartalma, a csődbűncselekmény elkövetési magatartásai szempontjából releváns vonatkozásai kerülnek bemutatásra.

1. A koncepcióváltásról röviden

A csődeljárást az 1993. évi LXXX.tv. (I. Cstv. novella) teljesen új alapokra helyezte. A módosítás előtt a törvény előírta a kötelező csődbejelentést és a sikertelenség esetén a csődeljárás automatikusan felszámolási eljárássá transzformálódott. Mondani sem kell, hogy a jogintézmény ebben a formában a csőd közeli állapotban levő adósok poklának volt tekinthető, a módosítás után azonban a gazdálkodó szervezetek a megmaradó szigorú szabályok miatt továbbra sem vállalták a csődeljárás megindítását, ennek következtében az évi 20-22.000 felszámolási eljárás mellett csak 50-60 csődkérelem érkezett a bíróságokra, annak is nagy része sikertelen volt.³¹ A koncepció tarthatatlan volt, éppen ezért került megalkotásra a 2009. évi LI. törvény, amely a csődeljárást teljesen új alapokra helyezte, vonzóvá téve a csődeljárást az adósok számára. Talán nem túlzás azt mondani, hogy egyeseknek túl vonzóvá, mert egyben egy új lehetőséget, menekülési utat teremtett számukra. Egy olyan utat, ami lehetőséget ad az újrakezdésre, amivel az adós – a jog által biztosított kereteken belül – meg tud szabadulni a kielégítetlen tartozásai nagy részétől, természetesen teljesen ellentétesen a jogintézmény eredeti céljával. Dolgozatomban ezekre a kibúvókra szeretnék rávilágítani, mégpedig a csődeljárás során kötendő egyezséggel összefüggésben.

2. Út az egyezés felé

A csődeljárás kezdő időpontja az a nap, amelyen az adós kérelme a bírósághoz érkezett, ennek legfontosabb hatása, hogy a felszámolási eljárás megindítását kizárja.³²

Ha az adós kérelme formailag megfelelő, akkor a bíróság soron kívül azonnali, ideiglenes moratóriumot biztosít részére (azonnali csődvédelmet biztosít az adósnak a hitelezőivel

³¹ Juhász László: Csődjog. Dialog Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2006. 67. o.

³² Nochta Tibor: Társasági jog. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2011. 199. o.

szemben), majd legkésőbb 5 munkanapon belül megvizsgálja, hogy megfelel-e a törvény szerinti feltételeknek. Ha a csődeljárás megindítása iránti kérelmet a bíróság nem utasítja el, haladéktalanul végzést hoz a csődeljárás elrendeléséről.

A fizetési haladék célja a csődvagyon megőrzése a hitelezőkkel kötendő egyezség érdekében, annak időtartama alatt az adós, a vagyongazdálkodó, a számlavezető és a hitelezők is kötelesek tartózkodni minden olyan intézkedéstől, amely a haladék célját megghiúsítja. Fontos következménye a csődeljárás elrendelésének, hogy az adós vagyonát a hitelezők nem tudják ez idő alatt pénzkivonással lecsökkenteni.

Az egyezség törvényben előírt tartalma lehet, hogy az adós állapodjon meg a hitelezőkkel az adósság rendezésének feltételeiről, így különösen megállapodhatnak az adósságra vonatkozó engedményekről és a fizetési könnyítésekről, egyes követelések elengedéséről vagy átvállalásáról, a követelések fejében az adós gazdálkodó szervezetben történő részesedés-szerzésről, a követelések megfizetéséért való kezességvállalásról és egyéb biztosítékokról, az adós reorganizációs és veszteségcsökkentő programjának elfogadásáról, továbbá mindarról, amit az adós fizetőképességének megőrzése vagy helyreállítása érdekében szükségesnek tartanak, ideértve az egyezség végrehajtása ellenőrzésének módját is.

A megkötött egyezség kényszeregyezség, azaz azon hitelezők is az egyezség hatálya alá kerülnek, akik tiltakoztak egy egyezség megkötése ellen, vagy nem vettek részt a tárgyaláson. A 2009. évi LI. törvény hatálybalépése előtt a csődegyezség valójában egyezséggel történő szerződésmódosításnak minősült, azt a bíróság nem hagyta jóvá (anyagilag jogi értelemben vett egyezség). A bíróság kizárólag a Cstv.-nek való megfelelést vizsgálhatta. Érvénytelenség megállapítására azonban keresettel lehetett élni.

2009. szeptember 1-jétől azonban az egyezség a bíróság által jóváhagyott egyezséggé lett minősítve (eljárásjogi értelemben vett egyezség). Ez azt jelenti, hogy aPp. 148.§ (4) bekezdése alapján ugyanaz a hatálya, mint a bírósági ítéletnek. Csak perújítással lehet élni, az egyezség megtámadására nincs más úton lehetőség. A felek ügyleti akaratát és a bíróság határozatát egységben kell szemlélni. A Kúria véleménye szerint azok a kérdések nem tehetők vitássá a perben, aminek rendezésére a csődeljárás lehetőséget biztosított.

Az EBH 2011. 2332. számú eseti döntés szerint az adós és a hitelezők közötti egyezség kialakításába a bíróság nem avatkozik be, azt nem vizsgálja, kizárólag a Cstv.-nek való megfelelést. Éppen ezért az egyezség Ptk. szerinti érvénytelenségét a bíróság nem állapíthatja meg.

A kényszeregyezés tartalma lehet a jogról való lemondás is, miszerint a hitelezőknek a csődegyezségi megállapodás szerinti fizetési kötelezettségen túl az adóssal szemben semmiféle jogcímen nincs követelésük, további anyagi vagy anyagi kihatású igényt sem peres, sem peren kívüli eljárásban nem támaszthatnak, felszámolási vagy más bírósági illetőleg hatósági eljárást nem kezdeményezhetnek.

3. A 2009 előtti szabályozás és a visszaélés lehetőségei

2009 előtt a csődegyezséggel kapcsolatos szabályozás eltért a maiétól, ugyanis a 2009. évi LI. törvény 2009. szeptember 1. hatállyal jelentős változásokat hajtott végre.

A 2009. szeptember 1. előtti szabályozás alapján a csődegyezségi eljárásban a hitelezőknek két csoportja lehetett:

- az a hitelező, akinek az adóssal szemben jogerős és végrehajtható bírósági, hatósági határozaton alapuló vagy az adós által nem vitatott, vagy elismert, lejárt pénz- vagy pénzben kifejezett vagyoni követelése volt;
- az a hitelező, akinek az adóssal szemben a csődeljárás kezdő időpontjában még le nem járt, de az adós által elismert pénz- vagy pénzben kifejezett vagyoni követelése volt.

Fontos, hogy az egyezségi tárgyaláson szavazati joggal az a hitelező rendelkezett, akinek követelése elismert vagy nem vitatott követelésként került nyilvántartásba. Így azok a hitelezők, akiknek a követelését az adós vitatta, nem vehettek részt a csődegyezés megkötésében, őket meg sem kellett meghívni a tárgyalásra.

Egyezés akkor volt köthető, ha a hitelezők többsége ahhoz hozzájárult, pontosabban a követelésekből a lejárt hitelezői követelések több mint fele és a le nem járt hitelezői követelések jogosultjainak több mint egynegyede hozzájárult, feltéve, hogy ezeknek a hitelezőknek a követelése elérte a kérelemhez csatolt mérlegben szereplő összes követelés kétharmadát.³³

Visszaélési lehetőség ott adódhatott, ahol az adós gazdálkodó szervezet a csődegyezés szavazati arányait befolyásolta.

³³Nochta Tibor: Társasági jog. Dialog Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2011. 204. o.

A csődeljárás megindítása előtt az adós számításba vette a hitelezőit, felmérte, hogy a csődeljárásban ki milyen szavazati aránnyal vehet részt, majd e kvázi leltározás után lehetősége volt a következő műveletre, amit egy konkrét példán keresztül szemléltetnék.

Az egyszerűség kedvéért tegyük fel, hogy mindegyik hitelező az első hitelezői csoportba tartozik, vagyis lejárt követeléssel rendelkeznek, amit vagy nem lehet vitatni (pl.: bírósági határozaton alapul), vagy az adós lehetőségek híján nem kívánja vitatni.

„A” hitelező lejárt követelése: 1.000.000 Ft

„B” hitelező lejárt követelése: 500.000 Ft

„C” hitelező lejárt követelése: 500.000 Ft

(„D” hitelező lejárt követelése: 7.000.000 Ft)

Az adós úgymond kreál egy újabb hitelezőt („D”), ez az értendő, hogy pl. közjegyző előtt közokiratba foglalnak egy olyan nagy összegű tartozást (pl.: tartozás elismerés/fizetési megállapodás), ami majd egy esetleges csődegyezsénél a szavazatok szempontjából olyannyira meghatározó lesz, hogy elegendő lesz, hogy az adós ezzel a „létrehozott” hitelezővel megegyezzen, és a többi hitelező ebbe az egyezésbe az arányok miatt nem szólhat bele.

Az adósnak elegendő a sokkal nagyobb, de kreált hitelezővel egyezésre jutnia, a többiekre pedig ez kényszeregyezés, azonban ehhez még egy igen fontos manőverre van szükség. A példa alapján egyezés akkor köthető, ha ahhoz a lejárt hitelezői követelések több mint fele hozzájárult, feltéve, hogy ezeknek a hitelezőknek a követelése eléri a kérelemhez csatolt mérlegben szereplő összes követelés kétharmadát.

$$A+B+C = 2.000.000 \text{ Ft}$$

$$D = 7.000.000 \text{ Ft}$$

Az egyezségkötés második feltétele adott (a mérlegben szereplő összes követelés 2/3-a), már csak az első feltételnek kell teljesülnie, tehát kell még legalább egy olyan hitelező, aki a kreált hitelezővel azonosan szavaz. Hogy érhető ez el? A helyzet orvoslására számos mód kínálkozik:

Az egyik lehetséges mód, hogy „D” hitelező megkeresi az egyik legkevesebb összeggel részt

vevő hitelezőt, esetünkben „C” hitelezőt, hogy hajlandó fizetni neki egy olyan összeget, amivel maga mellé tudja állítani („C” hitelező így a végén jelentősen jobban jár, mint amit a csődeljárás vagy az esetleges felszámolási eljárás során realizálna). Ez vesztegetésnek minősül, éppen ezért fontos, hogy hogyan történik a kifizetés. Beleegyezése esetén a pénzügyi tranzakció az adott konkrét szituációban számos praktikával végbemehet, elkerülve az esetleges hátrányos jogkövetkezményeket. A jogcím kapcsolódhat például „C” hitelező tevékenységi köréhez, ha az szolgáltatás nyújtása pl. tanácsadás, így az összeg legális színben tűnik fel „C” hitelező adóbevallásában. Az ajánlat „C” hitelezőnek jó üzletnek tűnik, cserébe „D” hitelező azt kéri, hogy szavazzon úgy, ahogy ő fog szavazni, aki persze megteszi, mert ő már biztosan jól jár. A csődegyezés folyamán tehát „D” kreált, hamis hitelező, aki az adós utasításai alapján jár el, és aki a követelések több mint 2/3 részét birtokolja, így már rendelkezik elég szavazattal is (50%) ahhoz, hogy kedve szerint alakítsa a megállapodást. E manőver veszélye, hogy egyrészt megvalósít egy Büntető Törvénykönyv szerint üldözendő másik magatartást (vesztegetés), továbbá nagyszámú hitelezők esetén kivitelezhetetlen.

Ugyanez az eredmény úgy is elérhető, hogy az adós a vele kapcsolatban levő személyeken keresztül tartozásfelvásárlást hajt végre a kis összegű követelések tekintetében, akik majd az egyezés során az adós érdeke szerint fognak szavazni. E manőver nem valósítja meg a vesztegetés törvényi tényállását, továbbá nagyszámú hitelezők esetén is hatékony, az adós matematikai alapon könnyedén meg tudja határozni, hogy mennyi követelés közvetett birtoklására van szükség ahhoz, hogy az egyezséget uralni tudja.

Végeredményben az adós számára kedvező megállapodás születik, ami a nagy összegű követeléssel részt vevő valódi hitelezők számára jelentősen hátrányos lesz, és kielégítésük meghiúsulásához vezethet.

Büntetőjogi szempontból három bűncselekmény megvalósulásáról beszélhetünk. Ez egyrészt fizetéseképtelenségi helyzetben elkövetett csődbűncselekmény, ami színlelt ügylet kötésével valósult meg, másrészt hamis közokirat felhasználásával elkövetett közokirat hamisítás, végül esetlegesen vesztegetés.

Az elkövetés rendkívül érzékenynek és buktatókkal telinek tűnhet, azonban ha több százmillió vagy milliárd forintról van szó, kivitelezésére van esély.

Hogyan lehet kivédeni?

Egyrészt a polgári peres út igénybe vételével. A közokiratba foglalt követelésekkel szemben a többi hitelező a hatálytalanság megállapítására, vagy kártérítés iránti keresetet nyújthat be, a

közokirattal rendelkező hitelező csalárdságára hivatkozással. Abban a perben lehet megállapítani, hogy a közokirat tartalma valótlan, kötelelem igazából a felek között nem jött létre, a bejelentett hitelezői igény jogalap nélküli és ezáltal a hitelező olyan szavazati joggal élt a csődegyezség megkötése során, mely veszteséggel járó kényszeregyezségbe szorította a perindító felet. A helyzet pikantériája, hogy a kereset a megalapozottsága esetén sem eredményezi a csődegyezség érvénytelenségét, kizárólag a pert indító hitelező javára teremt kártérítési alapot, ami azt jelenti, hogy az egyezség hatálya megmarad, csupán relativizálódik a felperes hitelezők viszonylatában.

Másrészt természetesen büntető feljelentés megtételére van lehetőség. Feljelentést tehet a többi hitelező csődbűncselekmény elkövetésének gyanúja vagy közokirat-hamisítás elkövetése miatt, illetve a vagyonfelügyelő is.

4. Csődegyezség és visszaélések 2009. szeptember 1-je után

2009-ben a csődegyezség szabályozása jelentős reformon ment keresztül, aminek következtében a szavazati rend is módosult.

Ahogy Juhász László is kiemeli, a 2009. évi törvénymódosítás egyik újdonsága az volt, hogy a hitelezők követelésarányos szavazati joggal rendelkeznek, minden 100.000 Ft követelésük után megillette őket egy szavazat (a 100.000 Ft alatti hitelezőket is 1-1 szavazat illette meg). A szavazatszámítás, illetve a töredékszavazatok figyelembe vételével kapcsolatos bizonytalanságok miatt a 2011. évi CXCVIII. törvény (Módtv.) megváltoztatta a szabályokat. Három területen változtatott a jogalkotó:

- az arányosítás érdekében 50.000,- Ft-ra szállította le azt az összeget, amely után szavazat jár a hitelezőnek;
- kimondta, hogy töredékszavazat számításának nincs helye, továbbá
- bevezette a nyilvántartásba vételi díj után járó szavazat intézményét.³⁵

A 2012.március 1-jei hatályba lépést követően a szavazati rend az alábbiak szerint alakul.

A Cstv. 18.§(5) bekezdése alapján a szavazatok számításánál a hitelezőket minden 50.000 forint elismert vagy nem vitatott követelésként nyilvántartásba vett követelés után egy egész szavazat illeti meg, töredékszavazat érvényesítésének nincs helye. Az 50.000 forint alatti követelések hitelezői is egy szavazattal rendelkeznek.

³⁵ Juhász László: A magyar fizetéseképtelenségi jog kézikönyve (Novotni Kiadó, Miskolc, 2012.) c. mű 2014. évi kiadás alatt álló kézírata.

A hitelezők szavazatát az említett számítási módnál negyedakkora mértékben kell figyelembe venni azon követelések esetén, amelyek jogosultja olyan gazdálkodó szervezet, amelyben az adós legalább többségi befolyást biztosító részesedéssel rendelkezik, vagy olyan természetes személy, jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, amely az adós kizárólagos vagy többségi befolyással rendelkező tulajdonosa, vagy olyan gazdálkodó szervezet, amely az adóssal együtt a gazdasági társaságokról szóló törvényben meghatározott elismert vagy tényleges vállalatcsoport tagja (ide nem értve azon hitelezőt, amely a csődeljárás alatt legalább az adós jegyzett tőkéjét elérő mértékű reorganizációs célú hitelnyújtással összefüggő részesedés-szerzés révén válik az adós többségi befolyással rendelkező tulajdonosává, vagy olyan gazdálkodó szervezet, amely az adóssal együtt a gazdasági társaságokról szóló törvényben meghatározott elismert vagy tényleges vállalatcsoport tagja, és az adósnak a csődeljárás alatt legalább az adós jegyzett tőkéjét elérő reorganizációs célú kölcsönt vagy hitelt nyújt.)

Továbbá ide tartoznak azok a követelések, amelyek az adós által a csődeljárás iránti kérelem benyújtását megelőzően kevesebb, mint 180 nappal megelőző tartozásátvállalásából erednek, vagy amelyek jogosultja olyan hitelező, aki mint szerződéses engedményezővel szemben – a csődeljárás iránti kérelem benyújtását kevesebb mint 180 nappal megelőzően kötött engedményezési szerződésből eredően – érvényesít az adóssal szemben a Ptk. 330. §-a szerinti kezesi felelősségből eredő igényt, a kötelezett teljesítésének elmaradására tekintettel [Cstv. 12. §(2) bekezdés bc)-bd) pont].

Egyezség akkor köthető, ha az adós az egyezséghez szavazati joggal rendelkező hitelezőktől – a biztosított és a nem biztosított hitelezői osztályokban egyaránt – a szavazatok többségét külön-külön megkapta [Cstv. 20. §(1) bekezdés].

Összességében megállapítható, hogy a módosítás célja a nagy összeggel rendelkező hitelezők még előnyösebb helyzetbe hozása, ugyanis a régi szabályozás szerint hiába rendelkezett egy hitelező a követelések 2/3 részével, a számára megfelelő egyezség megkötéséhez további hitelezőket kellett maga mellé állítania. Alapesetben ez könnyűnek tűnhet, de az adósnak lehetősége van – még hozzá teljesen jogszerűen – az egyezségi ajánlatban a hitelezői követelések kielégítési rendjét sávos formában meghatározni. A sávos meghatározás azt jelenti, hogy bizonyos összeghatárokat kell meghatározni tól-ig módszerrel és ehhez egy meghatározott százalékos értéket kell hozzárendelni.

pl:

0-100.000.-	– 75%
100.001-300.000.-	– 50%

300.001-500.000.-	– 25%
500.001-1.000.000.-	– 20%
1.000.001.-	– 2%

Sávok meghatározásánál a követelésekre eső kielégítési összeget úgy kell meghatározni, hogy „fel kell sávozni” a követelést és ezt be kell szorozni a megfelelő százalékkal, majd összegezni kell és így megkapjuk azt az összeget, amit az adós a csődegyezés alapján hajlandó kifizetni a hitelezőinek. A módszer alkalmas azonban arra, hogy hitelezők közötti érdekellentétet alakítson ki, ha például az alsó sávokhoz rendelt százalékok sokkal magasabbak, mint a legfelső sávokéhoz rendelték. Ez esetben nyilvánvaló, hogy a kisebb hitelezők szeretnék az egyezséget, mert számukra ez akár 75%-os kielégítést jelent, a nagy hitelezők pedig nem, mert lehet, hogy számukra ez csak 5%-os megtérülést jelent. Tehát a nagy hitelezők ezáltal nehezebben egyezkednek a kisebb hitelezőkkel a szavazás során.

A hatályos szabályozás azonban e csorbát is kiküszöböli, a sikeres egyezés megkötéséhez nem kell a nagyobb hitelezőknek maguk mellé állítani a kisebb hitelezőket csupán azért, hogy a darabszám elérje a törvényi minimumot, ugyanis az új szabályozás tisztán az összegszerűséget veszi alapul, miszerint minden 50.000.- után 1 szavazat jár, töredékszavazat nincs. A módosítás a hitelezők csoportosítását is megváltoztatta, melynek folytán két csoportot különböztethetünk meg

- a biztosítékkal rendelkező, továbbá
- a biztosítékkal nem rendelkező hitelezők csoportját.

Bár formálisan nem változott a Cstv. 18.§ (4) bekezdése, a hitelezői igények kezelésére vonatkozó új szabályok [12. § (2) bekezdés] miatt az elismert, nem vitatott követeléssel rendelkezőknek három csoportja lesz, mindegyikben két osztállyal, a „biztosított” – „nem biztosított” kategória miatt. Amikor a szavazatokat kiszámítják, ezeknek a csoportoknak nem lesz szerepük, csak a „biztosított” – „nem biztosított” besorolásnak.³⁶A csődegyezés megkötéséhez mindkét hitelezői csoport 50%-ot meghaladó igen szavazatára van szükség.

Az új szabályozás negatívuma az, hogy a fent felvázolt visszaélési lehetőséget leegyszerűsíti. A fent írt példánál maradva az egyszerűség kedvéért tegyük fel, hogy mindegyik hitelező az első hitelezői csoportba tartozik, vagyis biztosított követeléssel rendelkezik, amit vagy nem

³⁶ Juhász László: A magyar fizetéseképtelenségi jog kézikönyve (Novotni Kiadó, Miskolc, 2012.) c. mű 2014. évi kiadás alatt álló kézírata.

lehet vitatni (pl.: bírósági határozaton alapul), vagy az adós lehetőségek híján nem kíván vitatni.

„A” hitelező lejárt követelése: 1.000.000 Ft

„B” hitelező lejárt követelése: 500.000 Ft

„C” hitelező lejárt követelése: 500.000 Ft

(„D” hitelező lejárt követelése: 2.100.000 Ft)

Az adós módszere nem változik: „kreál” egy újabb hitelezőt („D”) az ismertetett módszer alapján, tehát közjegyző előtt, közokiratba foglalnak egy olyan nagy összegű tartozást (pl.:tartozás elismerés/fizetési megállapodás), ami majd a csődegyezségnél a szavazatok szempontjából olyannyira meghatározó lesz, hogy az adós ezzel a megalkotott hitelezővel elegendő, hogy megegyezzen, és a többi hitelező ebbe az egyezésbe az arányok miatt nem szólhat bele. Szemben a régi szabályozással, itt nem szükséges a sikeres egyezéshez a hitelezői követelések összege 2/3 részének egyetértése, elég a szavazatok 50+1%-ának egyetértése. Ez azt jelenti, hogy elegendő 51%-nak megfelelő összeg hamis közokiratba foglalása az egyezés uralásához (a példában 2.100.000,- forint), követelés-felvásárlásra vagy vesztegetésre ebben az esetben egyáltalán nincs szükség, tehát a módszert sokkal egyszerűbbé teszi. E módszerrel kapcsolatban az új szabályozás a felmerülő büntetőjogi felelősség megállapításának esélyét nagyban megnehezíti, szinte lehetetlenné teszi.(Megjegyezném, hogy a készülő új Cstv.-ben elhelyezésre kerülhet egy olyan szabály, ami feljogosítja a bíróságot az egyezés jóváhagyásának megtagadására abban az esetben, ha észleli, hogy az egyezés megkötése a hitelezői igények rendkívül csekély mértékű kielégítését eredményezik.)

5. Az adós további vagyonmentési lehetőségei

5.1. Mit tehet az adós, ha vele szemben a többi követeléshez képest egy óriási összegű lejárt követelés van,és éppen ezért nem szeretne a nagy hitelezővel egyezkedni a csődeljárásban?

Egyszerűen a csődeljárás megindítása előtt pert indít a nagy hitelező ellen valamilyen jogcímen, így az nem vehet részt az egyezés megkötésében. Mondani sem kell, hogy a megalapozott gyanú elkerülése érdekében ennek időzítése létfontosságú, az adós gazdálkodó

szervezet vezetésének nagyfokú előrelátással kell rendelkeznie, hogy jóval a csődeljárás kezdete előtt, szándékoltan peres útra tereljék a követeléssel kapcsolatos jogvita eldöntését. Ez bármilyen jogcím lehet, akár érvénytelenségi ok (pl. tévedés, megtévesztés, jogellenes fenyegetés), de lehet a jogalapot illetve az összeget is vitatni. A perindítással a nem kívánt hitelező, akinek messze a legnagyobb követelése van az adóssal szemben, és akinek a legnagyobb érdekérvényesítési képessége lenne, a csődegyezségben kiesik az egyezkedési folyamatból, mert követelése „vitatottá” válik. Az így kötött egyezség – mint ahogy a bevezetőben felvázoltam – kényszeregyezség lesz a számára, valószínűleg az általa nem kívánt eredménnyel.

Büntetőjogi szempontból az adós e manővere nehezen fogható meg. A cselekmény sikeressége esetén a hitelezők kielégítésének részbeni megfiúsulásáról beszélhetünk ugyan, esetünkben a vitatott, meghatározó összegű követelés jogosultja tekintetében, aki kiemelkedik a hitelezők közül. Épp ezért ha az egyezségben részt tudna venni, arra döntő befolyása lenne. Az eredmény létrejön ugyan, de nem a csődbűncselekmény első három alapesetébe foglalt elkövetési magatartással okozati összefüggésben, tehát a bűncselekmény nem valósul meg.

5.2. Milyen megítélés alá esik, ha a fizetéseképtelenségi helyzetben levő adós a csődeljárásban a hitelezők elé tárt egyezségi ajánlatában bizonyos vagyonelemeit kizárja az egyezség hatálya alól, azokból nem kíván a hitelezőknek teljesíteni?

A hitelezők joga arra korlátozódik az egyezségkötés folyamatában, hogy az adós egyezségi ajánlatát elfogadják, vagy elutasítsák. Az adós ezért nem követ el fedezetelvonást csak azért, mert meghatározott vagyoni eszközeinek érintetlenül hagyásával, csupán a likvid pénzeszközei felosztásának felajánlásával tesz csődegyezségi javaslatot. Miután nincs törvényi minimális kielégítési kötelezettség, a kielégítési arány megállapítását a törvény minden korlátozás nélkül az adósra és a szavazattöbbséggel rendelkező hitelezőkre bízta. Tehát a hitelezői igények rendkívül alacsony mértékű kielégítését tartalmazó megállapodás ezen okból nem jogellenes, büntetőjogi szempontból nem értékelhető. Még akkor sem beszélhetünk büntetőjogi kategóriáról, amikor az egyezség sávós kielégítési módot tartalmaz, hiszen a Kúria álláspontja szerint ez nem eredményez kedvezőbb helyzetet az egyezségben részvevő hitelezőknek a részt nem vevő, vagy vitatott hitelezői igényekkel rendelkezőkkel szemben.

Nyilvánvaló azonban, hogy a sávós meghatározás eredményezhet olyan helyzetet, hogy az egyezségben résztvevő kis összegű hitelezők követelései 50%-át megkapják a csődegyezség

folytán, ezzel szemben a vitatott nagy összegű követeléssel rendelkező hitelezők sokkal hátrányosabb feltételek közé kerülnek. Ők ugyanis a vitatott követelés miatt nem vehettek részt az egyezés megkötésében, rájuk az mint kényszeregyezés fog vonatkozni. Elképzelhető, hogy követelésük mindössze 0,001%-át fogják megkapni, noha az adósnak lennének olyan pénzügyi tartalékai, aminek segítségével ezen hitelezők magasabb összegű teljesítésre tarthatnának igényt, de e vagyoni eszközök érintetlenül hagyását az egyezés statuálta. Megjegyezném, hogy e méltánytalan helyzet elkerülésére a csődeljárás során nincs lehetőség, a bíróság csak az egyezés Cstv.-nek való megfelelését vizsgálja, tartalmi szempontból nem.

Büntetőjogi szempontból megállapíthatjuk, hogy ebben az esetben fennáll a hitelező(k) kielégítésének részbeni vagy teljes megghiúsítása, de e cselekményt egyik elkövetési magatartás sem fedi le, még akkor sem, ha ún. „fiktív hitelező” segítségével tudott az adós ennyire kedvező egyezséget kötni.(színlelt ügylet?)

III. FELJELENTÉS ELMULASZTÁSA A FELSZÁMOLÁSI ELJÁRÁSBAN

1. A felszámoló vagyonkutatási kötelezettsége magába foglalja a hitelezői igénybejelentések kezelését, a hitelezők vélt vagy valós sérelmeit tartalmazó hitelezői levelek átvételét és megvizsgálását, a közhiteles nyilvántartások megkeresését (pl. személygépjármű nyilvántartás), a közzétett éves beszámolók vizsgálatát, stb. Ha a felszámoló e tevékenysége során észleli, hogy csődbűncselekmény elkövetésének gyanúja áll fenn, köteles bejelentést tenni az illetékes nyomozó hatóságnál. Amennyiben e kötelezettségét szándékosan elmulasztja, úgy a Btk. 404/A. § alapján felelősségre vonható. E tényállás a Btk. eredeti szövegében nem szerepelt, azt csak a 2012. évi CCXXIII. törvény iktatta a jogszabályba.

Eszerint az a felszámoló, aki a felszámolási eljárás során hitelt érdemlő tudomást szerez a számvitel rendjének megsértése (403. §) vagy csődbűncselekmény (404. §) elkövetéséről, és erről a hatóságnak, mihelyt teheti, nem tesz jelentést, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A felszámoló feljelentési kötelezettsége és a fizetéseképtelenségi eljárás során tett intézkedései alapján megállapítható, hogy az esetleges büntetőeljárás sikeressége nagyban függ szakmai rátermettségétől. A vagyon felkutatását a nyomozó hatóságok is számon kérik rajtuk, ugyanakkor a nyomozó hatóságokkal való együttműködés összehangoltabb megvalósulása kardinális jelentőségű lehet a büntetőjogi felelősségre vonás sikeressége érdekében. E tényállás a felszámolót komoly kihívás elé állítja, hisz a felszámolónak nem feladata, hogy a vagyonelemeket, az elveszett iratanyagokat felkutassa, vagy nyomozati cselekményeket végezzen (BDT. 2012. 2829).

Somogyi Ferenc, a Felszámolók és Vagyonfelügyelők Országos Egyesületének (FOE) elnöke egy előadásában csoportosította a kezdeményezett büntetőeljárások gyakorlati tapasztalatait:

- Abban az esetben, ha irathianyos az ügy, de a vagyonról van tudomás, a csődbűncselekmény első és harmadik alapesete miatt teszi meg a feljelentést a felszámoló. Ilyenkor a nyomozást általában elrendelik, de az esetek többségében megszüntetik az eljárást. Ennek elsődleges oka, hogy a nyomozás adatai alapján nem állapítható meg a bűncselekmény elkövetése, és az eredmény a nyomozás folytatásától sem várható, mivel dokumentumok hiányában a bűncselekmény bizonyítása nehéz.

- A következő eset, ha a felszámoló a csődbűncselekmény első vagy a harmadik alapesete miatt azért teszi meg a feljelentést, mert annak ellenére, hogy az adós gazdálkodó szervezetnek van dokumentációja, a vezető tisztségviselő az ebben szereplő vagyontárggyal nem tud elszámolni. A feljelentés alapjául szolgálhat, ha a gazdálkodó szervezet vezető tisztségviselői a házipénztárral nem tudnak elszámolni, ha eltírkolt vagyonelemről szerez tudomást a felszámoló, ha nyilvántartásban szereplő vagyontárgyakat nem bocsátanak a felszámoló rendelkezésére, továbbá akkor is, ha a cég vagyonával az ügyvezetésre jogosult a sajátjaként rendelkezik, azokat szükségletei kielégítésére fordítja. A feljelentés eredménye ezekben az esetekben általában a nyomozás elrendelése, és gyakran a büntetőjogi felelősségre vonás lehetősége is fennáll.

- A következő ügycsoport, amikor a felszámoló a csődbűncselekmény első vagy a harmadik alapesete miatt azért teszi meg a feljelentést, mert az iratok megléte mellett fedezetelvonó ügyletekről beszélhetünk. Következménye általában szintén nyomozás elrendelése és a büntetőjogi felelősségre vonás. A felszámoló ebben az esetben a feljelentés megtétele mellett él a Cstv. 40. §-a alapján a megtámadási jogával, ami a polgári és a büntetőeljárás párhuzamos folyásához vezethet.³⁷

2. A tényállás megfogalmazása is kifogásolható, ugyanis olyan fogalmakkal dolgozik, ami a jogalkalmazás szempontjából kérdéseket vet fel, és a jogalkotó következtetlenségére utal.

a) Felszámoló

Felszámolóként az a gazdálkodó szervezet rendelhető ki, amely szerepel a felszámolók névjegyzékében. A felszámoló a fizetéseképtelenségi jog fogalomrendszere alapján nem azonos a felszámolóbiztossal, a felszámoló nem természetes személy, jogkörét az általa kijelölt felszámolóbiztos gyakorolja munkaviszonya, tagsági viszonya vagy megbízási viszonya alapján. Mindezek alapján láthatjuk, hogy e tényállás valójában nem a felszámolóbiztos természetes személy, hanem a jogi személy felszámoló büntetőjogi felelősségére utal.

b) Hitelt érdemlő tudomás

³⁷ Somogyi Ferenc: A büntetőjogi eszközök alkalmazásának tapasztalatai a fizetéseképtelenségi eljárások során, felszámolói szemmel. (OBH előadás, 2013.09.19.)
http://www.foe.hu/uploads/OBH%20előadás%202013_09_19_.ppt (2014. február 22-i állapot szerint)

Hitelt érdemlő tudomásról akkor beszélhetünk, ha az információk, adatok valódiságában alappal lehet bízni.³⁸ E fogalom azonban erős szubjektív elemet hordoz magában, a hitelt érdemlőség megállapítása a bírói mérlegelési jogkörbe tartozik, azonban a tudomás hitelt érdemlőségével a felszámolónak kell tisztában lennie, a büntetőjogi felelősségre vonáshoz a felszámolónak, mint a bűncselekmény elkövetőjének tudata át kell, hogy fogja a hitelt érdemlő jelleget. Bizonyítási kötelezettség azonban a vádat terheli, éppen ezért kétséget kizáró bizonyítása nehézségekbe ütközik.

c) Hatóság

Hatóságon e bűncselekmény vonatkozásában is minden hatóságot illetve hivatalos személyt érteni kell, hiszen valamennyijüktől joggal várható el, hogy mindent megtegyenek a bűncselekmény megakadályozása vagy felderítése érdekében. Hatóság természetesen a bíróság és az ügyész is [459. § (1) bek. 9. pont].

d) Jelentés

A jelentéstétel mint tevékenység nem azonos a feljelentéssel. A feljelentés alakszerűtlen eljárási cselekmény, ami a hatósághoz intézett olyan nyilatkozat, amelyben a feljelentő a feljelentett személlyel szemben a büntetőeljárás lefolytatását kezdeményezi. Szerencsésebb lett volna, ha a törvényhozó a bűncselekmény elnevezésével, és a többi feljelentési kötelezettséget előíró bűncselekménnyel összhangban a tényállás szövegében is a feljelentés kifejezést használná. Ez azért is lenne kívánatosabb, mert feljelentés a büntetőeljáráshoz köthető kifejezés, amelyet rendszerint a nyomozó hatóság, az ügyész, vagy a bíróság előtt kell megtenni.

³⁸ Belovics - Molnár - Sinku: Büntetőjog II. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. 2012, 474. o.

BEFEJEZÉS

Mint a fent ismertetett problémakörökből kitűnik, a fizetéseképtelenséggel kapcsolatos büntetőjogilag üldözendő magatartások felderítése és az elkövetők büntetőjogi felelősségre vonása bizonyos esetekben komoly nehézségekkel járhat. A probléma gyökere abból a tézisből ered, miszerint a gazdasági élet folyamatosan változik, és erre a változásra kell a jognak jól reagálnia és akár mennyire is igyekszik a jogalkotás e változásokat követni, a jog mindig is az élet után fog kullogni. A gazdálkodó szervezetek gyakorlata folyamatos változásra ösztönzi a magánjogi (elsősorban társasági jogi, kereskedelmi jogi, fizetéseképtelenségi jogi) szabályozást. E jelenség a büntetőjogot is komoly kihívás elé állítja, ugyanis a csődbűncselekmények szankcionálásának hatékonysága nagyban függ attól, hogy mennyire tud választ adni a gyakorlati élet változásaira, árnyaltabbá váltására. Ugyanakkor belátható, hogy a büntetőjogi szabályozás e változást csak közvetett módon képes követni, ugyanis a fizetéseképtelenségi jogi rezsimre támaszkodik, így ha a fizetéseképtelenségi jog nem képes hatékonyan reflektálni a gyakorlati élet változásaira, úgy a büntetőjogi védvonal súlyos sérüléseket tud szenvedni.

Természetesen e reflektáló folyamat sosem lehet tökéletes, hibák mindig lehetségesek. A jogágak közti koherencia és ez által a büntetőjogi fellépés sikeressége nagyban függ e hibák felismerésétől és reparálásától úgy, hogy kijavítása hozzájáruljon ahhoz, hogy a szabályozás minél kevesebb kételyt ébresszen a címzettjeinél.

Ugyanakkor, mint látjuk, léteznek olyan a hitelezők kielégítésének megghiúsítására alkalmas magatartások is, amiket közvetettségük, áttételes jellegük miatt nehezen lehet büntetőjogi eszközökkel megtámadni, bár a csődbűncselekmény törvényi tényállása által védett jogtárgy sérelme fennáll.

Nem kell és nem is szabad lemondani e magatartásokkal szembeni megfelelő büntetőjogi fellépésről. Bár a mai jogszabályi környezetben e problémák fenn állnak, ez mégsem jelenti azt, hogy később a jogalkotó nem talál rá megoldást, hisz a jog olyan, mint a jó bor: idővel mind nemesebbé válik.

IRODALOMJEGYZÉK

Belovics– Molnár – Sinku: Büntetőjog II. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2012.

Boóc –Sándor– Tóth– Török– Újlaki: Csődjog. 2., átdolgozott és bővített kiadás. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2007.

Csóke Andrea – Fodorné Lettner Erzsébet – Juhász Csaba: Nagykommentár a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvényhez

Erdősy – Földvári – Tóth: Magyar büntetőjog. Különös rész. Osiris, Budapest, 2002.

Erdősy Emil: A megengedett kockázat a büntetőjogban. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1988.

Fónagy Sándor: A fizetéseképtelenségért való magánjogi felelősség (PhD értekezés kézirat)
http://midra.uni-miskolc.hu/JaDoX_Portlets/documents/document_6388_section_1756.pdf
(2014. február 28-i állapot szerint)

Gula József: A csődbűncselekmények 2007-es újraszabályozásának értékelése. Rendészeti Szemle. Az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium folyóirata, 2009. vol. 57. no. 7-8.

Gula József: Csődbűncselekmények a magyar büntetőjogban és néhány európai állam jogában. (PhD értekezés kézirat)
http://193.6.1.94:9080/JaDoX_Portlets/documents/document_5627_section_1106.pdf
(2014. február 28-i állapot szerint)

Irk Albert: A magyar anyagi büntetőjog, Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda R.-T.,

Juhász László: A magyar fizetéseképtelenségi jog kézikönyve (Novotni Kiadó, Miskolc, 2012.)
c. mű 2014. évi kiadás alatt álló kézírata.

Juhász László: Csődjog. Dialog Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2006.

Kereszty Béla: A „csődgondnok” büntetőjogi felelőssége. Belügyi Szemle 2002/10.

Molnár Miklós: Gondolatok a csődbüntetről. Belügyi Szemle 3/2006.

Nochta Tibor: Társasági jog. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2011.

Somogyi Ferenc: A büntetőjogi eszközök alkalmazásának tapasztalatai a fizetéseképtelenségi eljárások során, felszámolói szemmel. (OBH előadás, 2013.09.19.)

http://www.foe.hu/uploads/OBH%20előadás%202013_09_19_.ppt

(2014. február 28-i állapot szerint)

Tóth Mihály– Török Gábor: A csődjog változó szempontrendszerének hatása a büntetőjogi szabályozásra. Gazdasági büntetőjogi tanulmányok. 2005

Tóth Mihály: Gazdasági bűnözés és bűncselekmények. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 2002

Tóth Mihály: Néhány szempont a gazdasági bűncselekmények új szabályozásához II.rész. Büntetőjogi Kodifikáció 2004. 4. szám

Varga Zoltán: A csődbüntett. Magyar jog, 2000. (47. évf.), 7. sz.

Varga Zoltán: Gondolatok a csődbüntett kodifikációs munkája kapcsán. Gazdaság büntetőjogi tanulmányok. 2005.

Varga Zoltán: Gondolatok a fizetéseképtelenségről. Rendészeti Szemle. Az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium folyóirata, 2009. vol. 57. no. 7-8.

--X --

Győri Városi Bíróság B.886/2008/15. sz. ítélete

Kaposvári Városi Bíróság 4.B. 456/2009/88. sz. ítélete

--X--

1952. évi III. törvény

1959. évi IV. törvény

1991. évi XLIX. törvény

1993. évi LXXX. törvény

2000. évi C. törvény

2006. évi IV. törvény

2007. évi XXVII. törvény

2009. évi LI. törvény

2011. évi CXCVIII. törvény

2012. évi C. törvény

2012. évi CCXXIII. törvény

2013. évi V. törvény